

HOTEHISSA KAIKKIVALLAN

(KUVAUS AUNUKSESTA)

KIRJOITTANUT

SANTERI GRÖNBERG

KERAVALLA 1922 – KERAVAN KIRJAPAINO

I.

»Iäisyyden alussa oli ainoastaan vettä ja tuulta. Tuuli puhalsi huminoiden ja vesi synnytti laineita. Taukoamaton loiske kantoi taivaaseen ja häiritsi sanomattomasti Jumalaa. Lopulta tämä Häntä kyllästytti. Suutuksissaan Hän käski laineiden kivettyä. Ja katso. Hänen sanansa voimasta vesi kivettyi, laineet jäivät siihen asentoon, kuin ne myllertäissään olivat ja muuttuivat vuoriksi. Pärskeet ja pisarat olivat muuttuneet yksityisiksi irtonaisiksi kiviksi maan päällä. Syvennyksiin, vuorien onkaloihin syntyi sateiden vaikutuksesta järviä ja jokia. Alkuperäisen lainemaisen muotonsa ovat vuoret aikojen kuluessa kadottaneet vähitellen».

Näin kuuluu kansantaru maailman luomisesta Äänisen eteläisillä seuduilla.

Tämä taru antaa osapuilleen kuvauksen, lennossa saadun yleiskatsauksen, rajantakaisen Karjalan luonnosta. Näin on laita myöskin Äänisjärven seutujen. Jos tarun kuvaukseen lisäämme sinne tänne siroitellut aarniometsät, suot ja rämeet, niin voimme

osapuilleen verrata maisemaa pohjois-Karjalan ja Savon metsäisimpien seutujen luontoon.

Kappaleen matkaa etelämpänä Äänisjärvestä sijaitsee Lotinanpellon ja Vytegran rajamailla omituinen Kushtjärvi, jonka kaltaalla sijaitsi pienoinen aunukselainen kyläpahanen.

Täällä kaukana salomailla asustaa kylän keskustassa Simana Arhipov akkansa Akuliinan sekä poikainsa Mitrein ja Vassilein kera. Maanviljelys on vähäinen, mutta toimeentuloa lisätään metsästämisellä ja kalastuksella. Karjaa pidetään ainoastaan talon tarpeeksi, sillä niityt ovat näillä main vaihtelevan saatoiset, riippuen Kushtjärven oikuista, minkä vuoksi kokemus on opettanut, että on viisainta olla liiaksi lisäämättä karjaa.

On myöhäinen syksy. Karja käy vielä ulkosalla paimenen hoidossa. Akuliina askartelee juuri aamupuolen töissään ja ukko Simana veistää pirtissä reen jalasta kun kuuluu äkkiä metsänreunasta kaunis, pitkä tuohipillin luritus ja sitä seuraa pari hätäistä töräystä perästä.

— Kiesus siunatkoon! hätäantyy Akuliina päivittelemään.

Simana ei virka mitään, mutta ristii äänettömänä silmänsä. Pistää hät'hätää lakkireuhkanan päähänsä, ottaa kirveen lattialta ja töyttää sanaa sanomatta raitille.

Kylän toisista asumuksista on niinikään tullut ulkosalle miehiä, kellä pyssy olallaan, kellä keihäs kädessä, kellä ainoastaan teroitettu koivunen seiväs kainalossa.

Paimen on ilmaantunut metsänlaitaan ja painee pitkä tuohipilli kädessään juoksujalassa kyläläisiä kohti, jotka vuorostaan lähestyvät asetettuna paimenta.

— Joko kaatoi? kysyy joku paimenelta.

— Kaatoi. Arhipan Simanan hiehon kopristi kynsiinsä.

— Missä peto on?

— Tuossa Suursuon laidassa.

— Lähtään sitte, komensi joku.

Miehet läksivät painautumaan Suursuota kohti etsimään kontiota, saloeläjän suurinta vihollista, joka vuosittain kaataa karjaa Aunuksessa monien kymmenien tuhansien edestä.

Kylän karja oli, vaistottuaan kontion läheisyyden

ja nähtyään vihollisensa, puhaltautunut häntä oikeaan kotitanhuvia kohti ja seiso i nyt kylän raitilla väristen pelosta ja hätääntyneimpien ammu möräytellen.

Samoiltuaan useampia tuntia karhun etsinnässä, saivat miehet tyhjin toimin palata retkeltään, sillä peto, kuultuaan lähestyvän vaaran loikkasi ajoissa turvaan syvemmälle rämeikköihin, jonne ei kylän ukkojen mieli tehnyt sitä seurata. Miehiissä oli hieho suon reunassa nyletty, sillä mesikämmen ei ollut vielä suurtakaan urakkaa ennättänyt saada saaliistaan. Hiehon potkat riippuivat vitaksista parin surmaseipään varassa, joita miehet parittain kulettivat kylään. Samalla tavalla oli seipään päälle viskattu nyletty nahka, joka verisenä roikkui kahden miehen välissä, jotka taljan kannattajaa olkapäällään kulettivat. Kuka kuletti sorkkia, kuka sisälmyksiä, kuka päätä kantaa laahustaen lähenei Simanan taloa.

Kulkue oli kuin uhritoimituksen metsässä suorittanut palvojajoukkio, joka samoaa kotikonnulleen menojen päätyttyä.

Akuliina oli tulijoita vastassa ja kuultuaan, että metsän kuningas oli hänen lemmikkihiehonsa nujer-

tanut päiviltä, pillahti itkemään ja pyyhkieli esiliinansa liepeisiin silmänurkkiaan, mutta tointui heti ja ryhtyi sijoittelemaan karsinan alakertaan karhun kynsistä pelastettua saalista.

Tapahtuma oli kylässä herättänyt suurta huomiota, kuten aina konsa kontio oli liikkunut kylän mailla pahanteossa. Nytkin kylän ukot kokoontuivat Simanan luo sajun juontiin ja neuvottelemaan karhun häytyttämisestä näiltä main.

Miehet olivat sitä mieltä ettei toimittanut enää lähtä seuraamaan jälkiä. Kohta oli odotettavissa lumentulo ja kun mesikämmen asettuu talviteloilleen, kierretään pesä ja kostetaan kaikki pahatteot äijälle yhdellä kertaa.

Joku ehdotti yhteistoimintaa lähikylien kanssa, sillä monissa paikoin oli kontio tänä syksynä liikkunut ja kaatanut karjaa. Mutta miten tuuma olisi toteutettava, ei kuitenkaan selvennyt ja ehdottajalta udeltiin lähempää selvittelyä suunnitelmasta. Ehdottaja, kylän vanhin Klimov, kertoi että Äänisen eteläisimmän saaren Klimetsin mailla aiotaan juuri ruvetta kahdeksantoista kyläkunnan kesken toimittamaan yhteistä ajometsästystä hukkien hävittämiseksi. Mik-

sikä ei samaa menettelytapaa voitaisi soveltaa Kushtjärven seuduilla karhun hävittämiseksi?

Vaikkakin ehdotus sai kannatusta osakseen olivat useimmat sitä mieltä, että oli ero olemassa Klimetsin tiheästi ja Kushtjärven harvaan asutun seudun välillä, samoin kuin oli ero hukan pyynnin ja karhun taponkin välillä. Yhteistoiminta kävisi liian hankalaksi tässä muodossa. Siksi päättivät ukot käydä edelleenkin viiden kuuden miehen artteleissa nostamassa mesikämmen makuusijoiltaan lumelle, kuten on tehty tähänkin asti.

Kostoa siinä kontiolle suunniteltiin ensi talvena ja visusti olivat salokyläläiset päättäneet vaatia taljan metsolan kuninkaalta pantiksi tihutöistään.

Siihen neuvottelu tällä kertaa päättyi.

II.

Oli harmaa syksyinen lauantai-aamupäivä. Taivas oli pilvessä ja vettä tulla tihkutteli niin, että maailma näytti yhdeltä ainoalta hohkaiselta, kuultavalta möhkäleeltä, jossa kuvastui tummempia ja vaaleampia kajastuksia taivaanrantaa vastaan, kun katsoi ulkosalle tuvan ikkunasta.

Kylän raittia astui joku hentonen olento kyyristyneenä ja märkänä. Repaleiset vaatteet riippuivat kuin liimattuina päällä, lippalakki peitti pään korvia myöten ja jaloissa oli omatekoiset tuohivirsut. Kulkija ohjasi askeleensa Simanan portille ja astui pirttiin.

Vilusta väristen ja pelokkaana asettui tulija oven-suuhun seisomaan, otti lippalakin päästään, teki riskinmerkin ja tervehti:

— Terve taloon!

— Terve tulemasta, vastasi Akuliina. Mistä kaukaa priha on?

— Tuolta ma olen Inkerinmaalta, vastasi puhuteltu, loi emäntään rukoilevan katseen ja käänsi sitte päänsä räiskävään takkavalkeaan.

— Käy, lapsi, tulen luo lämmittelemään, ihanhan sinä vilusta väriset ja olet läpimärkä.

Poikanen, joka näytti olevan noin 16 vuoden ikäinen, oli hinteräkasvuinen, nälistyneen näköinen, kasvoiltaan kaunis ja vaaleanverevä. Hän läheni heti pankoa ja asettui takan eteen lämmittelemään.

Samassa astui pirttiin Simana, joka oli ollut karjapihassa. Kun lämmittelijä oli saanut tehdä hänellekin selkoa itsestään, uteli isäntä:

— Minnepä nyt matkaat?

— Ei ole varsinaista päämäärää. Kuulin, että Äänisjärvellä tarvitaan kalastusapulaisia, niin olen sinnepäin pyrkimässä, jos sattuisi ansiota saamaan.

— Kuinka sinä luulet syyskalastuksessa tarkenevasi noissa ohuvissa vaaterievuissasi?

— En tiedä, tunnusti poika.

— Onko sinulla edes matkaeväitäkään? tiedusteli emäntä edelleen.

— Eihän minulla mistä.

— Oletko tänäänkään syönyt?

— En ole kahteen päivään syönyt muuta, kuin puoloja metsässä.

Emännän kävi sääliksi pientä matkamiestä. Hän

pani ruokaa pöytään ja käskei pojan syömään. Syöjä kertoi olevansa »linnan» poika, joka joutui pieneenä kapaloisena köyhille kasvatustavanhemmille elätiksi. Huonoa ja tylyä kohtelua oli osakseen saanut kaikesta pienestä ikänsä. Vanhemmaksi vartuttuaan olivat kasvattivanhemmat säilyttäneet hänen tehtäväkseen kaikki raskaimmat ja likaisimmat työt. Oli usein saanut haukkumisia ja lyöntejäkin osakseen. Kun sitte Mosse, niin oli pojan nimi, oli täyttänyt viisitoista vuotta, päätti hän puikkia maailmalle. Minne — sitä hän ei tiennyt. Itse asiassa hänelle oli samantekevää minne joutuisi, kunhan pääsisi pois tylyjen kasvattajain luota. Pietarista oli kyllä kuullut puhuttavan, mutta tätä suurta kaupunkia hän vaistomaisesti pelkäsi. Lapsesta saakka oli hän kuullut puhuttavan kaikesta siitä saastasta ja kurjuudesta, jota suuri kaupunki ympärilleen levitti ja siksi oli hän saanut vastenmielisyyden tähän pahuuden pesään. Naapuritalon patrakka oli hänelle kertonut olleensa Äänisellä kalastajana ja ansainneensa tällä ammatilla aikoinaan hyvänpuoleisesti. Kertomus oli innostuttanut poikasta ja siksi hän päätti koettaa onneaan tällä alalla ja siksi suuntasi nyt kulkunsa Äänisjärveä koh-

ti.

Siinä poikasen lyhyt elämäntarina, jonka hän kertoi talonväelle syödessään.

Pietarin suuressa kaupungissa, jossa kirjava elämä mukanaan toi kaiken maallisen kurjuuden suurimman loiston rinnalla, ei siveellisyyskysymyksellä suinkaan ollut vähin merkitys. Monet yksinäiset naiset, vieläpä avioliitossa olevat perheetkin joutuivat joskus sellaiseen turvattomuuden ja avuttomuuden tilaan, että epätoivoissaan joko murhasivat lapsensa tahi heittivät pienokaisensa kadulle hyvien ihmisten korjattavaksi. Ihmisystävällisyys ja yhteiskunta luuli tehneensä kaikkensa tämän kurjuuden poistamiseksi sillä, että kaupunkiin perustettiin n. k. »ruunun kartanoita», lasten huoltolaitoksia, joihin otettiin vastasyntyneitä ja kadulta korjattuja löytölapsia. Tämä ihmisystävällinen laitos sijoitti sitte puolestaan pienokaiset maalle elätettäväksi vissää kuukausimaksua vastaan. Mitään ihanteellisempaa muotoa ei ihmisystävällisyys ollut keksinyt yhteiskunnallisen epäkohdan korjaamiseksi.

Suuri osa näiden »ruunun kartanoiden» lapsia oli sijoitettuna Inkerinmaalle. Inkerinmaan talonpojat

eivät suinkaan olleet kärkkäitä ottamaan huostaansa näitä kasvatteja. Joukossa oli kuitenkin niukoissa varoissa eläviä perheitä, jotka toimeentulonsa vuoksi olivat halukkaat ottamaan »linnan lapsia» hoitoonsa.

Kasvattivanhemmat ottivat tämän hoidon luonnollisestikin omanhyödyn, eikä suinkaan ihmisystävällisyyden kannalta. Siksi he koettivat ansaita niin paljon, kuin suinkin, pienokaisen kustannuksella. On itsestään selvää, ettei lasten tulevaisuus tällä tavalla järjestettynä ollut millään ihanteellisella pohjalla. Monasti meni tämä elinkeino niinkin pitkälle, että se muodostui suorastaan enkelinteoksi. Omat lapset saivat holhokin osuuden ja holhokki, josta raha maksettiin, kuoli nälkään tahi muuhun puutteelliseen hoitoon. Vauraimmiksi tultuaan saivat holhokit poikkeuksetta lapsipuolen osan perheessä kantaakseen ja raaimpien kasvattajain luona oli kohtelu suorastaan epäinhimillistä. Se tarkastus, mikä valtiovalan puolelta suvaittiin kiinnittää näiden yhteiskunnan onnettomien kasvatukseen, oli kaiken arvostelun alapuolella.

Olipa tämä hoitotapa paikkapaikoin kehittynyt erikoisen keinotteluammatinkin. Kasvattivanhemmat

saivat näet »ruunun kartanosta» piletin, jolla määrpäivänä voitiin nostaa hoidokin eläkeraha. Kun näillä kasvattivanhemmillä useinkin oli rahanpuute, pantattiin rahannostoseteli etukäteen jollekin koronkiskurille alennetulla hinnalla tahti vissiä korkoa vastaan. Tällaisinä hyväntekijöinä esiintyivät paikkakunnallaan tavallisesti kyläkauppiaat tahti kiertävät kaupustelijat.

Jos mainitsemme, että vuotuinen ansio tälläisestä lapsen huoltamisesta saattoi nousta tuonne 30—40 ruplaan, niin käsitettäne millainen silloin oli löytölasten kohtalo tässä ihmisystävällisessä tarkoituksessa järjestettynä. Kun lapsi sai kasvaa useimmiten siveettömyydessä ja raakuudessa kasvatusvanhempain häikäilemättömän kohtelun alaisena, kun ei ihmistaimi kasvavalla ijälläan saanut mitään lempeyttä tahti edes siedettävää kohtelua osakseen, niin ei voi ihmetellä jos tälläinen järjestelmä oli omansa kasvatamaan yhteiskunnan hylkiöitä sen sijaan, kun tarkoitus alkuperäisin oli päinvastainen.

Tämän kovan elämänkoulun oli Mossekin saanut käydä ennen maailmalle menoaan.

Kun Mosse oli syönyt, kehoitti Akuliina häntä pa-

nemaan saunan lämmitä. Tämä olikin mieluista tehtävää kylmettyneelle pojalle, joka samalla sai vaatettaan kuivata lämpiävässä kylpypöksässä.

Talon vanhin poika, Mitrei, oli jo useampia päiviä ollut salolla linnun pyydössä. Nyt hän koteutui suuri kantamus mukanaan valkeita metsäkanoja,

— Jäikö metsään vielä paljokin? uteli Simana.

— Jäi parisen kantamusta, vastasi puhuteltu. Ei tule, taatto, mitään yksin pyydöstä. Kaikki saaliit menevät petojen suuhun ennenkuin kerkeät korjaamaan. Nytkin oli satakunta paulaa tyhjentyneet ennenkuin ehätin apuun.

— Eihän vaan ole ollut kaksijalkaisia petoja? epäili Simana.

— Eikä ole. Selvästi oli petojen jälet paulojen luona; missä höyhenet, missä jalka, missä taas pää syömättömänä todisti ketturepolaisen oveluutta.

— Vassilei ei Äänisjärveltä joudu vielä kohtakaan; minun taas pitäisi lähteä oravan ammuntaan, niin että mistäpä sen apumiehenkään otat. Postoi, poika, maltahan! muisti hän samalla. Meillä on tuolla saunassa kulkuripriha, joka on työn etsingossa; sanoo menevänsä Ääniselle etsimään työtä. Joutaahan tuo

toistaiseksi kanssasi salolle.

Kun kylpy oli kylvetty ja illallinen syöty, esitteli Simana Mosselle, että tämä toistaiseksi jäisi taloon töihin. Kerkeäähän hän sinne Ääniselle vielä myöhemminkin. Ehdotus oli pojasta mieleen ja hän suostui empimättä ehtoja tahi palkkaa kyselemättä.

Niin läksi Mosse aamulla varhain talon väliaikaisena miehenä Mitrein kanssa linnunpyydöille.

Mitrei pyysi lintuja jalka- ja kaulapauloilla. Pauloja oli viritettynä useita tuhansia siten, että ne kulivat kapeiden polkujen johteita myöten penikulmääräisellä taipaleella. Paulojen tarkastukseen meni häneltä koko viime viikko ja ennenkuin hän ennätti saalistaan kaikkialla pelastamaan, olivat pedot vie-neet osan tahi olivat ne lämpimän vaikutuksesta pilaantuneet.

Mitrei vei Mossen synkkään kuusikkoon, aarnion syvyyteen. Täällä oli joukko pyydystettyjä lintuja asetettu korkeiden salkojen neniin. Näin he kävivät pari päivää ja palasivat kolmantena kotiin sälytettyinä suuret lintukantamukset ristissä yli olan. Siinä oli metsäkanaa, siinä tetriä ja metsoa.

— Ompa saalista! kiitteli Simana, kun pojat kanta-

muksineen palasivat.

— Antelias oli Tapiolan emäntä, vakuutti Mitrei siihen.

— Vahinko vaan ettei niistä rahaa saa, valitti ukko.

— Velihän velka ottaissa, veljenpoika maksaissa, vastasi poika.

— Maksettava se velka sittekin on. Pakkohan köyhän on tehdä velkaa. Hyvä kun aikanaan tarpeeseen saa, puolusti ukko mielipidettään.

Aunuksen sydänmailta on loitos kauppakeskukseen, eikä aunukselainen voi joutua ostajain välittömään yhteyteen menekin tuntemattomuuden ja kuluneuvojen puutteen tähden. Siksi välittäjät ilmestyivät salomaille pelastavina enkeleinä. Nämä pelastajat käyttivät hyväkseen talonpojan hätää ja halvensivat hinnan poluksi. Sitä paitsi ulottui näiden hyväntekijäin toiminta tavallisesti niinkin pitkälle, että he antoivat vastaista saalista vastaan eturahoja ja tekivät kirjallisen sopimuksen siitä, että velallinen ei saa myydä saalistaan kellekään muulle, kuin tälle hyväntekijälleen. Kansa ymmärsi kyllä seuraukset, mutta hätä pakotti useimmiten tällaisiin kauppoihin. Ei aunukselaisen mieleen kuitenkaan juohtuisi ruve-

ta saalistaan myymään toiselle ostajalle, jos hän kerta on saanut eturahoja tulevaa saalista vastaan, vaikkei kirjallista kontrahtia olisikaan. Ainoa mielenilmaus, jolla salomaan asukas osoitti käsityksensä ammattista, oli nimitys »riishtäjä», jolla se karah tierasi näitä hyväntekijöitään selän takana.

Tälläiselle »riishtäjälle» oli Simanankin täytynyt myydä etukäteen metsänriistansa ja siitä nyt pahoit teli pojalleen.

III.

Äänisjärvi on Aunuksen tärkein vesistö. Se ei kyläkään voi kilpailla puolta mahtavamman sisarensa, Laatokan kanssa suuruudessa, eikä myöskään tämän etujen ja huonojen puolien kanssa. Se on yli kahdeksan ja puolen tuhannen neliövirstan laajuinen, Laatokan ollessa täsmälleen puolta laveamman. Sen vedenpinta on noin 200 jalkaa Laatokkaa korkeammalla ja nousee senkin syvyys paikka paikoin aina 200 syleen saakka, keskimääräisen syvyyden ollessa tuossa 80 syleen seutuvilla. Mutta Ääninen on huonossa maineessa merenkulkijain keskuudessa, sillä ranta-seudut ovat luotoiset, tehden purjehduksen epävarmaksi. Se vaatii vuonna vuotuisenaan monituisia ihmishenkiä uhrikseen. Niin myöhään kuin 1874 vasta järvi väylättiin merikelpoiseen kuntoon. Sen eteläpuolitse on kaivettu kanava, joka yhdistää Syvärijoen Vytegrajokeen.

Itse Ääninen on pitkuliainen järvi ja kulkevat sen ääriiviivat luoteesta kaakkoon. Sen eteläinen osa on vapaa varsinaisista saarista, mutta pohjoisosa sitä

vastoin hajautuu monituisiin syviin lahdelmiin, pitkien niemien pistäessä järveen lähes puolitiehen. Kaikki nämä niemekkeet kulkevat samaan yhtenäiseen suuntaan, kuin itse järvin, ja mikä vielä enemmän huomiotamme kiinnittää tässä suunnassa on, että niemimailla löytyvät lukuisat järvet, ollen muodoltaan pitkuliaita, kulkevat nekin luoteesta kaakkoon.

Kalanpyynti Äänisellä on suuresta merkityksestä asujamistolle, sillä saalis käytetään omiin tarpeisiin ja ainoastaan mitättömät ja pienemmät kalat kaupataan. Tärkeimmät pyyntipaikat ovat Tselmutskin lahti koillisessa ja Sunulahti samannimisen joensuun kanssa, noin 40 virstan päässä Petroskoin kaupungin pohjoispuolella, sekä saaret, jotka ovat Tulvojan pogostissa järven kapeimmalla osalla pohjoisessa ja Voljoen alaosa. Salosalmen ja Palosaaren saariin kerääntyi takavuosina esim. syksyisin räpyksen pyyntiin aina 500 venekuntaan ja Voljoen suulle noin 400.

Järven neljästäkymmenestä kalalajista on kauppatavaran arvo ahvenella, kiiskillä, mateella, lahnalla, räpyksellä, siijalla, norssilla, nieriäisellä, lohella ja hauilla.

Sama kirous, joka painoi Aunuksen miestä met-

sänriistaan nähden, kahlehti häntä myöskin kalastuksessa. Raassari oli täälläkin vaanimassa hänen työnsä hedelmiä, orjuuttaen etukäden kullalla hänen saaliinsa ja saaden siten hinnat poletuksi oman mielensä mukaan samalla kun omalle vaihtotavaralleen, kuten pyydysrihmoille, jauhoille y. m. määräsi nykyritaksan.

Raassarit kulettivat lohet ja siijat elävänä kalasumpuissa Pietariin. Muut kalalajit vietiin joko tuoreena, suolattuna tahi kuivattuna Petroskoin markkinoille tahi Suomeen.

Tänne oli Simanan toinen poika, Vassilei, lähtenyt raha-ansiolle syyskuussa. Hänellä ei ollut täällä, kaukana kodistaan, omia pyydyksiä eikä venettä, minkä vuoksi toimi »sernikalla» arttelimiehenä.

»Sernikaksi» kutsuttiin nuotan omistajaa, joka jätti välineensä 16—25 miehille arttelille, sakille, jonka päämies hän itse oli. Saalis jaettiin 27 osaan, josta »sernikka» otti 14 osaa; 12 osaa lankesi arttelimiehille ja viimeinen osa kuului nuotan laskijoille.

Vaikka tämä osuustoiminnallista muotoa muistuttava pyyntitapa näyttikin päältäkatsoen lupaavalta, ei Vassilein kukkaro tästä hommasta suuria kostunut.

Pääomanomistaja, »sernikka», oli osannut niin tarkoin arvioida tuloksen, että kun Vassilei marraskuun lopulla läksi kotiinsa, niin oli puhtaaksi ansioksi jäänyt ainoastaan parinkymmenen ruplan nurkille.

— Tuoss' on, sanoi hän kotiin tultuaan ja pantuaan ansionsa pöydälle Simanan eteen.

Tämä oli hyvillään tuloksesta, sillä ainahan se tälläinenkin ansio vei taloa eteenpäin.

— Tulos ei ole ollut suuri tänä syksynä, virkkoi hän.

— Ei ansaitse kehumista, vakuutti poikakin.

— Puuttuiko tänä vuonna isojakin kaloja saaliin joukossa? uteli ukko.

— Pari kertaa onnistuttiin saamaan lähes neljän puudan painoinen hauki. Eräs toinen kerta onnistuttiin 1½ puudan painoinen mateen mohlikas.

— Nepä vasta pekunoita! ihmetteli ukko.

— Olipa niinkin. Saatiin sitte pari sampeakin.

Nyt kun Vasselei oli kotiutunut, päätti Simana lähteä metsälle oravan ajoin. Hän oli kyllä käynyt syksyn pitkiin lähiseudun metsissä, mutta nyt alkoi varsinainen pitkäaikainen pyydystysaika, jolloin oravan nahka oli koreimmillaan.

Mosse oli otettu taloon työntekijäksi ruokapalkoil-la. Antoihan se Simana pojalle jonkun vaatekappa-leenkin, sillä eihän poikaa voinut alastomana käyttää ulkotöissä. Linnan poika oli ilostunut hyvästä kohte-lusta ja kelvollisesta ruuasta, sillä näihin asti ei hän ollut saanut nauttia kumpakaan kunnolleen. Hän teki nöyryydellä ja mielihalulla kaikki ne tehtävät, jotka hänelle uskottiin. Talonväki oli linnan poikaan mielistynyt hänen nöyryytensä ja työteliäisyytensä vuoksi ja siksi oli poika päätetty viedä talossa yli tal-ven.

Jää oli nyt kierää Kushtjärvessä ja Vassilei läksi Mossen kanssa panemaan koukkuja järveen. Kun oli-vat rannalle joutuneet, alkoi Vassilei kiertää jäätä kir-ves kädessä ja tähystellä jään pinnan läpi veteen. Äk-kiä hän iski hamaralla jäähän, käänsi teräpuolen ja alkoi sillä aukoa lyömänsä kohdan ympärystä. Sa-massa hän viskasi kaksi lahnaa jäälle, jotka pökerryk-sissään vielä potkivat henkiheittoaan. Tätä tekoa hän teki sen aikaa kun Mosse matikka-avantoja syti ja on-nistui löytämään neljä jäätä vastaa nukkuvaa lahnaa, jotka kirveen hamaralla jäähän nakattuaan löi pöker-ryksiin ja nosti jäälle.

Mosse seisoi kuin puulla päähän lyötynä ja katseli toisen pyydystystä, sillä ei hän milloinkaan ollut nähnyt tällaista yksinkertaista pyyntitapaa tätä ennen.

— Ja sitte aioit vielä lähteä kalastajatarjokkaaksi? nauroi Vassilei.

— Sittepähän senkin olisin nähnyt.

— Et sitä pyyntitapaa ainakaan Äänisellä olisi nähnyt, vakuutti toinen.

Kun Mosse seuraavana päivänä oli yksin jäällä matikankoukkuja kokemassa, kuuli hän äkkiä hirveän jymähdyksen, kuin pitkäisen äänen. Poika jäi sanattomana kauhusta seisomaan ja tollailemaan ympärilleen, sillä ääni ei tullut pilvistä, vaan kuului se jalkojen alta. Samalla kuului toinen samallinen jymäys. Jää alkoi sinertyä. Kuului rysäys ja keskellä selkää katketa rapsahti jää ja vajosi verkalleen järven pohjaa kohti. Samalla kuului uusi revähtäminen ja jää halkesi aivan lähellä Mossea. Nyt tämä tuntuu hämmästyksistään ja alkoi voimainsa takaa juosta kohti rantaa, jonne Vassileikin oli kiirehtinyt siltä varralta, jos ei poika ymmärtäisi ajoissa karttaa vaaraa, joka mahdollisesti voisi olla tarjolla.

— Mitä tämä on? huusi Mosse kauhistuksissaan

Vassileille. Onko tämä maailman lopun enne?

— Eikä ole, nauroi toinen. Se on vaan Kushtjärven haltija, joka lähtee ropotille Ääniseen.

— Mikä Kushtjärven haltija?

— Kun joudut pirttiin, niin kerron sinulle Kushtjärven haltijan tarinan. Ennätitkö saada koukut pois?

— Toiset puolet jäivät järveen.

— Kun jäivät, niin jääkööt. Käymme huomenna, kait järvi siksi asettuu, katsomassa mitä saadaan talteen jäiden seasta.

Kun pojat sitte olivat tulleet tupaan ja hörppivät kuuman samovaarin ääressä teetä, kertoi Vassilei Kushtjärven tarinan.

»Kushtjärvellä, niinkuin kaikilla järvillä, on oma haltijansa. Tämä on pelihimoinen veitikka, kortinlyöjä ja kaikkien uhkapelien suosija. Hän tutustui kerran Äänisjärven haltijaan, joka sekin on hyvä peluri sekä kaupanpäällisiksi hyvin mahtava ja rikas. Tälle menetti Kushtjärven haltija kaikki rahansa, veneensä ja kalansa ja lopulta oman itsensäkin ja tuli tämän jälkeen pakotetuksi käymään Äänisjärvessä suorittamassa työllään velkansa. Kun hän milloin lähtee ropotille, ei järveen jää vettä, hän vie mennessään ka-

latkin. Niin kohta kun hän palaa, tuo hän mukanaan veden ja kalat. Hän on omassa järvessään rauhassa siksi, kunnes taas saa käskyn lähteä uudelleen töihin. Silloin uudistuu järvessä taaskin sama temppu».

— Onpa sillä kirous, ihmetteli Mosse. Tapahtuuko tällaista ropottiin menoa kuinka usein?

— Milloin mitenkin. Toisinaan on vuosia väliin, mutta toisinaan on haltijan lähdeittä useita kertoja vuodessa.

— Miten se niin epätasaisesti on jaettu? uteli toinen.

— Ei varmaankaan ole kontrahtia, niin vaatii köyhempätään milloin vaan mieleen juotuu.

Seuraavana päivänä oli järvi rauhoittunut. Jää oli painunut pohjaan, vesi kaikonnut kuin taikasauvalla siitä.

Vassilei läksi Mossen kanssa jäälle, otti pari suurta vasua mukaansa, haavin, tuuran ja kirveen. Kun he joutuivat järven keskikohdalle, alkoi Vassilei syteä avantoa. Pohjalla oli vielä paikkapaikoin vesilätäköitä, joissa kaloja oli, että vilisi. Äkkiä oli yksi vasullinen kaloja täynnä ja toista avantoa ruvettiin sytemään.

Huolimatta varhaisesta aamuhetkestä oli koko ky-

län väestö järvellä samoissa hommissa kuin pojatkin. Kalaa oli riittämään asti moneksi aikaa kaikille kyläläisille.

— Tämäpä vasta omituista kalansaalista, ihmetteli Mosse, joka ei ollut moista kalastusta enne nähnyt.

IV.

Elettiin suuressa paastossa. Simana koteutui metsämatkaltaan mukanaan kantamus oravannahkoja. Aikaisemmin oli sovittu, että Mitrei lähtisi Kargopooliin vaihtamaan niitä rahaksi. Akuliina striäppi siinä piiraisia matkaeväiksi pojalleen, kun onnettomuus kohtasi perhekuntaa. Akuliina sai halvauksen. Pari päivää läsittyään erkani sielu ruumiista ja hautaushommiin oli ryhdyttävä.

Jäi nyt talo miehisten miesten hoimeniin. Suri Simana toimeliasta emäntäänsä, pojat emoansa, mutta kukaan ei tunteitaan toisilleen purkanut. Oli kuin ei mitään olisi tapahtunutkaan; korkeintaan tuntui kodin ilma painostavalta ja tyhjältä. Äänettömyys valtaisi pirtinelämän entistään huomattavammin.

Kipeästi koski emännän lähtö Mosseenkin. Hän piti hyvänsävyistä Akuliinaa hyväntekijänään. Linnan poika, joka ei milloinkaan tätä ennen ollut saanut nauttia äidinrakkautta, vaan oli aina naisiltakin saanut osakseen tylyä kohtelua ja kovaa puhuttelutapaa, rakasti pojan vilpittömällä ja kunnioittavalla rakkau-

della toisten poikain äitiä, joka oli osoittanut hänelle hipenen hyvyyttä, mutta sitä suuremman annoksen ihmisyyttä. Mosseen Akuliinan kuolema koski ehkä sittenkin kipeimmin.

Hamasta varhaisesta lapsuudestaan oli linnan poika saanut tehdä kaikellaisia taloustöitä ja sisäaskareita, jotka lankeavat naisten osalle. Heti kun Akuliina oli kaatunut vuoteelle, otti Mosse käskemättä, pyytämättä suorittaakseen kaikki emännän tehtävät. Kun Simana rupesi hommaamaan naista taloon vainajan tilalle, esitti Mosse, että työt jätettäisiin hänen suoritettavakseen. Kunhan lauantaisin pyydetään jotakin naapurin emäntää tahi tytärtä piiraita striäppimään ja leipää paistamaan, muusta hän kyllä uskoi suoriutuvansa. Ja lupauksensa poika pitikin toisten suurimmaksi tyytyväisyydeksi. Hän hoiti elukat ja toimitti sisäaskareet.

Kävi sitte hautaushommien jälkeen Mitrei suksille ja läksi taakkoineen painaltautumaan Kargopoolia kohti.

Tämä pikkukaupunki oli kuulu siitä oravannahkojen peittoamisen paljoudesta, mikä siellä suoritettiin. Siellä näet valmistettiin oravannahkoja kaup-

paan noin 2 miljoonaa kappaletta vuosittain. Suuri osa näistä oli kotoisin Aunuksen laajoista metsistä.

Kargopoolin turkisten valmistuksessa sai rahanansiota noin puolentoistasataa naista vuoden ympäri ompelemalla ainoastaan oravannahkoja, jotka kaupaa varten valmistettiin eri turkeiksi valitsemalla sopivat nahkat toistensa yhteyteen. Työ näillä turkkuriosastoilla oli raskas, 12 tuntinen, ja kykenevät naiset ansaitsivat omissa ruuissaan 4—6 kopeekan päiväpalkkoja. Nämä tarumaisen halvat päiväpalkat olivat mahdollisia vielä tämän vuosisadan alussakin. Hätä ei lue lakia ja ihmisparat ovat olleet pakoitettuja nostamaan murunkin maasta kurjan henkensä pitimiksi.

Oli aikoinaan elellyt Kushtjärven rannalla Jakov Tunninen perheineen. Jakov oli taitava linnun pyytäjä ja kaiken metsäriistan kaataja. Hänpä se oli opettanut Mitreille kaikki taidon salaisuudet ja jättänyt tälle perinnöksi kaikki laveat salot samoiltavaksi. Jakov oli nimittäin kuollut parisen vuotta takaperin ja perhe oli haajaantunut: kuka itään, kuka länteen. Jakovin monien perillisten joukossa oli myöskin verevä Irinatyttö, joka perheen mukana oli kulkeutunut Kargo-

pooliin ja joutunut neljän—viiden kopeekan päiväpalkoilla kiinnittelemään oravannahkoja toisiinsa. Jo monasti oli Mitrei tyttöä ennenkin katsellut hyväilevillä silmäyksillä ja kun Akuliina-äiti oli nyt omasta puolestaan jättänyt talon kylmille, kypsyi Mitreissä ajatus, että hänpä Kargopoolissa etsii tytön käsiinsä ja jos tyttö vielä on entisekseen, tekee tälle naimatarjouksen.

Löytyihän se Irina sieltä. Löytyi karvaröykkiöiden välissä istumassa ja hengittämässä oravanvillan sekaista ilmaa keuhkoihinsa. Kutsui siitä Mitrei tytön ulkosalle ja kun kuulumisensa oli kertonut, tarjosi hänelle nenäliinansa kulmaa, jonka tyttö veti esille vähäkään arvelematta tahi arkailematta. Oli kuin tyttö varmuudella tätä hetkeä olisi odottanutkin.

Tarvitsihan talo emännän. Irina oli pulska tyttö, työhön pystyvä, kykeni täyttämään naisen paikan siinä missä toinenkin. Iriinalla taas orjuudessa ja kurjuudessa raataminen päivät pääksytysten ei ollut mitään hunajaa, sillä tuskin hän jaksoi hankkia henkijoukseen tarvittavan kehnnon ja laihan elatuksen, niin että hänelle itse asiassa oli samantekevä minne oman itsensä vuovaisi. Mitreihän oli kelpo poika, toi-

melias ja hänellä oli hyvä koti tarjottavana, jossa sopi heiskua ainoana emäntänä. Miksikä he sitte eivät olisi voineet solmia avioliittoa?

Irti sanoutui työstään Irina heti Mitrein tahdosta. Lylylle nousi ja läksi salolle painaltautumaan sulhonsa seurassa. Ei siihen sen suurempia valmistuksia tarvittu. Maallinen omaisuus säilytettiin kummankin hartioille ja silloinhan sitä oltiin valmiit uutta elämää kohti vaeltamaan. Salolla yhdessä öitä vietettiin puunjuurella, kuumaa keitettiin ja sokerin maustamana ruumista lämmiteltiin. Jos tuli kylmä, lähdettiin hangelle lämmittelemään. Kun penikulmainen taival oli lylyä lykitty, oli ruumiinlämpö saavutettu uudelleen.

Vaikka olivatkin lapsuuden ystäviä, sulho ja morsio, nyt toisilleen lupautuneet, niin tuskin uskalsi Mitrei kokomatalla suukon tulevalleen suikata. Eihän tämä suinkaan vastaan pannut. Ei. Sehän kuului asiaan. Eikä muu lähenteleminen saattanut tulla kysymykseenkään. Se ei kuulu kansan tapoihin.

Oudoksui ukko Simana aluksi tulijoita, sillä ei ollut poika tuumistaan taatolle virkkanut, mutta hyvillään herahti heti kun kuuli asianlaidan. Kiitteli poikansa

älyä, toivotteli miniänsä tervetulleeksi. Muhoili Vasileikin veikon oveluutta. Ainoa, joka pelonsekaisella tunteella vastaanotti uutisen, oli Mosse.

Kuka tiesi mitä outo nainen mukanaan toisi taloon? Hän oli niin koteutunut tähän uuteen kotiinsa, sen ihmisiin ja elukoihin, että häntä puistatti ajatellessaan, että voisi uudelleen joutua saloa polkemaan ja etsimään elatustaan omin neuvoin kalastajana jossakin tuntemattomassa seudussa ja tuntemattomissa ihmisissä, joilta voisi saada osakseen samaa kohtelua, kuin oli saanut lapsena sietää ja kärsiä.

Vietettiinhän siitä häät kansan tavan mukaiset ja Irina jatkoi talon toimia vanhimman pojan emäntänä, Mossen auttaessa häntä ensiaikoina talousaskeleissa. Vähin erin siirtyivät naisten työt Irinan huostaan ja Mosse sai olla apuna uudelleen miesten hommissa.

V.

Viime kesä oli ollut tavattoman tulvanen. Laveat maa-alat ja kylän vähäiset niityt olivat veden peitossa koko heinäkasvuajan, joten heinää saatiin kylässä korjatuksi niin niukalti, että keväällä oli elukoille haalittava ruuaksiksi mikä suinkin joskus maailman aikaan oli vihertävältä tahi kellertävältä kuultanut. Ruokinta oli niin niukkaa, että töintuskin saatiin siivatat viedyksi yli talven. Useita lehmiä oli täytynyt tappaa rehun puutteessa ja aikaiseen keväällä olivat eläimet päästettävät alastomaan metsään etsimään ravintoaan. Nyt alkanut kesä näytti taaskin pelottavalta, sillä vedellä ei näyttänyt olevan mitään taipumusta pakenemiseen. Ei edes Äänisjärven pohatta kutsunut ropottiin Kushtjärven asukasta, että se olisi avannut maan uumenet mennessään ja vienyt veden mukaansa, niin olisivat lietteet avautuneet heinäkasvulle ja niityt saaneet vihannuuden, jolla kylä ensi talven yli olisi suoriutunut kunnialla.

Nyt oltiin jo kesäkuun alkupuolella ja peloittavalta kuvastui elämä ensi talvena. Pidettiin kyläkunnan

yhteinen neuvottelu, mutta mitään tepsivää ei hädän torjumiseksi keksitty.

— Haetaan Simjärven Iivana, ehdotti joku.

Ukot katselevat epäröiden toinen toistaan, eikä kukaan tiedä kuinka suhtautua ehdotukseen.

— On se Iivana järvet avannut ennenkin, vakuutti sama ääni.

— On se, vahvistaa muuan harmaapartainen vanhus. On Iivanassa vielä mahtia, vanhan kansan voimaa. Tietäjä on tarkka, tuntee synnyt syvät. Ja sitte alkaa vanhus kertoa, kuinka Iivana hänenkin nähtensä on manannut Simjärven selälleen, veden Pitkästäjärvestä poistanut.

Kun hetkinen vielä oli neuvoteltu, ei sen vuoksi, että olisi epäilty tietäjän mahdin voimaa, vaan noin vaan näön vuoksi, sillä kuuluihan nyt kristinuskon valaisemana aikana asiaan olla jonkun verran epäroivällä kannalla mustaksi maalattuun voimaan nähden, niin yhtenä miehenä sovittiin, että haetaan Simjärven Iivana kansalle avuksi.

Kohta olikin Iivana saapunut kutsun saatuaan.

Tämä oli kookas, valkopartainen ja pitkätukkainen patriarkka, joka herätti jo ensi näkemältä kun-

nioitusta ja luottamusta. Toivon sekaisella uteliaisuudella odotti kylän väestö kuulun tietäjän toimia.

Kähmäiltyään jotakin kylänvanhimman Klimovin pirtissä pangon edustalla ja luettuaan puoli-ääneen loitsujansa, täytti hän pienen pussin tuhkalla, otti mukaansa vakkasen suolaa ja möhkäleen savea sekä soudatti itsensä keskelle järveä. Täällä hän lausui pari kovaa sanaa, sirotti tuhkan järveen, viskoi suo-loja kaikille neljälle ilman suunnille ja nakkasi savi-möhkäleen veteen. Sitte hän soudatti itsensä rannalle, leikkasi puukolla pajukosta pitkän haaraisen vit-san, nousi korkealle kivelle, ojensi kätensä järveen päin lausuen:

Ukko ylinen Jumala,
Taatto taivahan takoja,
Maine maailman laatija,
Vetten vuolasten vaalija,
Kosken kuohujen kaitsija,
Merten maire hallitsija:
Iske tulta taivahasta,
Nuolet pilvistä pirota
Kohti hiiden kattilata,
Hinkalota hornan tuutin;

Halkaise helvetin portit,
Pongahuta järven pohja,
Repäise veden alainen.
Niele järvi nieluhusi,
Manan jokeen juoksuttele,
Tuonen suolle suorittele,
Ettei enää pillojansa,
Pahojansa pulppuaisi
Kautta näiden karjamaiden,
Lietemaiden liepehiä.

Loitsija oli pitänyt vitsasta kädessä kuni jotakin tahtipuikkoa ikään ja nakkasi järveen viimeistä lukua lausuessaan koko taikakalun.

Tietäjä vietiin tämän jälkeen kylänvanhimman luo kostiloille, jossa tarjottiin mitä kylällä parasta oli.

Loitsijalta tiedusteltiin milloin hän luulee järven tyhjentyvän? Vakaana äijä vakuutti, ettei siihen kulu enää uuden kuun vaihdettakaan.

Ja niin tapahtuikin.

Ennen kuun vaihdetta rupesi vesi järvessä vähenemään ja muutamassa päivässä oli tulva alentunut. Kushtjärvi valitti tuskiaan, levitti lonkkiaan. Haltija oli painunut Ääniselle ropottiin, järvi kuivui ja ka-

lat katosivat. Ainoastaan syvennyksiin eksyneet kalat joutuivat kyläläisten saaliiksi.

Keskelle järveä oli jäänyt savihalkeamaan vähäpätöinen silmäke, joka henkäili siinä kuni vesi pumpussa ja pursutti savilietettä ympärilleen.

Veden kaikottua järvestä rehoitti ennen pitkää vehreys kaikkialla ja liete puski ruohoa kuin turkkia. Tuli aivan erinomainen heinävuosi.

Tästä tapahtumasta Simjärven Iivanan maine nousi yhä Kushtjärven asukkaiden silmissä ja kiitollisuudella he mainitsivat hänen nimeään hyvän heinäsaadon yhteydessä.

— On tietäjällä vielä voimaa! iloittiin kylässä.

— On sanalla mahtia! vakuutti naapuri.

— Jo luultiin taattojen kera kansan tiedonkin hävinneen.

— Eipäs hävinnyt vielä! Ei mahdu mahti maan rakkoon, lisäsi Simana hyvillään.

Ja olihan tämä tositapahtuma selvänä todisteena siitä, että vielä elää isäin henki, vielä on tietäjän mahdollista tehonsa.

VI.

Aunus on omituinen. Aunus on ihmeellinen.

Aunuksen merkillisessä luonnossa on ihmisen täytynyt valmistua luonnon palvomiseen. Siinä on täytynyt kehittyä sananpalvelus, kehittyä tietäjäusko mahtavan ympäristön synnyttämänä. Ikihonkien peittämässä jylhistössä, jossa koski toisensa rinnalla virittää lakkaamatonta laulua ylistäin soitollaan maailman kaikkeutta harvaan asutussa seudussa, jossa ainoastaan huuhkain ja hyypiä lisää huhunnallaan luonnon salaperäisyyttä, jossa kontion vihellys ja ryske kuusistossa muistuttaa luomakunnan heruutta, jossa omituiset luonnon ilmiöt panevat kehittymättömän maan asukkaan arvelemaan päänsä ympäri arvoituksen ratkaisemiseksi, voi syntyä luonnon elävöittävä uskonto, joka on kulkenut polvesta polveen perintönä meidän päiviimme.

Aunuksessa on jokia, jotka virtaavat aika ajoin taaksepäin, on jokia, jotka eivät talvisin jäädy, on maanalaisia jokia, joiden suunnan määrittelee maanpinnalla sarjassa toisiansa seuraavat syvennykset, ja

jotka purkautuvat ilmoille jossakin kaukana alkulähteistään, järvistä; on jokia, jotka häviävät kuivuen ja taas uudelleen ilmaantuen. Aunuksessa on järviä, jotka äkkiä tyhjentävät vetensä, kuten Kushtjärvikin, ilman, että ihmissilmä voisi nähdä miten ja mihin se on paennut ja kehittymätön arki-ihminen voisi käsittää miten tyhjentyminen on mahdollinen ilman yli luonnollista voimaa ja johtoa, sillä karkonnut vesi ei milloinkaan palaa samaa väylää takaisin, josta se on paennut, vaan tapahtuu tyhjentyminen, kuin halenneesta altaasta, johon uutta vettä täyttyy jostakin näkymättömästä lähteestä.

Vesi vie mennessään järvistä kaiken kalan, kuten Kustjärvestäkin teki, mutta uusi kalansuku ilmaantuu järviin uuden veden mukana.

Schuin lisäjoki esimerkiksi, joka kantaa samaa nimeä ja juoksee Uuksjärvestä, muuttaa juoksunsa suunnan puolentoistakymmentä kertaa vuodessa, palaten takaisin alkulähteilleen Uuksjärveen. Kesäisin sen suunnan muutokset ovat tiheämpiä talvisin harvempia. Talvisin voi vesi kulkea viikon tahi pari Uuksjärveen ja kääntää sitte äkkiä kulkunsa takaisin. Kansa tietää tämän kääntein hyvin siitä kohinasta,

jonka joki silloin synnyttää. Kuuluu ukkosta muistutavaa jylinää, jymäyksiä kuin tykin pauketta; jää tummenee, halkeilee, lopulta vajoaa, sulaa ja höyry alkaa nousta ilmaan. Joki on avaantunut keskellä talvea.

Veden ajoittaista katoamista ilmenee Äänisjärven eteläpuolella seitsemässä eri järvessä. Tällaisia järviä ovat Lotinanpellon pitäjässä Simjärvi ja Pitkäjärvi sekä Vytegran pitäjässä Kushtjärvi, Kainjärvi, Kostjärvi ja Älmjärvi.

Tämä ilmiö johtuu siitä, että vesi, kuten näimme Kustjärvessä tapahtuneen, katoaa maan alle n. s. silmäkkeihin, pyöreihin kuoppiin, maanalaisiin kanaviin, kanavien suistoihin, jotka vesi kaivertanut. Veden ilmeneminen ja häviäminen tapahtuu joko vuosittain ilmaston vaiheista ja lumen sulamisesta tahti pitkittyy sitte monien vuosien ajanjakson. Toiset järvet silmäkkeineen kuivuvat kokonaan, muuttuen niittylietteiksi, toiset taas muodostavat jokia, joissa vesi juoksee silmäkkeihin ja katoaa sitä tietä maan uumeniin, muodostaen silmäkkeihin pyörteet, kuten tapahtui Kushtjärvessäkin.

Kaikki tässä mainitut omituisuudet juontavat alkunsa maanalaisista joista, jotka ovat kaivautuneet

kivihiilikerrostuman ja savimaan muodostamiin halkeamiin maan alla. Simjärven, Untojärven ja Kushtjärven ajottaiset kuivumiset ovat selitettävissä maanalaisten väyläin vaikutuksesta johtuviksi. Kun veden tulo näihin järviin ympäröivistä soista ja järvistä tasoittuu vedenvähennyksen takia, jonka aikaansaavat vedenalaiset johdot, pysyy vesi niissä samalla tasolla, mutta niin kohta kuin joku epäsuotuisa tekijä häiritsee tasapainon, alkavat järvet kadottaa vetensä ja se häviää niistä kokonaan siksi, kunnekkä veden runsaus alkulähteissä taas saa uuden juoksun aikaan järviin.

Kainjärven maanalaisen joen suunta paljastuu selvästi pinnalle syvennyksissä, jotka kulkevat yhtäjaksoisesti. Tällainen salainen maanalainen johto voi joskus ilmaista olemassa-olonsa hyvinkin omavaltaisin ilmiöin. Niinpä esim. Megrajoki, joka laskee vetensä Ääniseen, nousi vuonna 1872 yli äyräittänsä ja alkoi kohisevana virtana levitä peittäen alleen niittyt, vieden mennessään heinäsuovat ja vieläpä rakennuksetkin, jotka vaan sattuivat tielle. Syynä tähän oli maanalaisen joen purkautuminen maanpinnalle aivan niittyjen keskellä. Vesi nousi halkeamista parin

sylen korkuisina suihkuina suunnattomassa määrin peittäen alleen alavimmat maat ja lakeudet. Nyt on halkeaman kohdalle muodostunut lampi, josta ojapahanen johtaa vetensä.

Schuin lisäjoen ajottaiset suunnanmuutokset selittää muudan tiedemies, joka selostaa Aunuksen luonnonilmiöitä yleensä, siten, että tämän toiminnan saavat aikaan Uuksjärven ja Schuin rantamien lähteet. Lähteiden toiminnan heikontuessa alenee järven pinta niin paljon, että vesi suuntautuu siihen Schuinjoesta, mutta niiden toiminnan kiihtyessä, saa vesi vastakkaisen suunnan. Joen aukeaminen keskellä talvea on selitettävissä sillä, että lähteitten vesi on silloin huomattavasti lämpöisempi joen vettä.

Mutta tajusiko luonnonihminen tälläisiä seikkoja? Saattoiko hän selittää tutkimuksiinsa tuloksen muuta kuin yhdellä tavalla? Juuri tälläisissä olosuhteissa on voinut syntyä sukumme muinoinen suuri luonnon uskonto, ainoastaan näissä olosuhteissa on voinut kasvaa suomalaisen heimon itsepintainen selkäranka, joka taantumattomana vielä tänäpäivänäkin seisoo esimerkkinä sille veljesheimolle, joka jo amoin on luopunut oman heimonsa lapsuuden uskos-

ta ja omannut itselleen uuden maailman käsityksen.

VII.

Irina sai tyttären, pienen pystynokan kirkujan, jolle pappi pani nimeksi Natalia, muistoksi, että tulija oli sinä päivänä kalenterin mukaan ilmoille tullut.

Kylän muori, paapuska, kun oli lapsen pessayt, keikutti heti ihmisalun lieden ääreen alastomana ja pisti pään räiskävän uunin suusta sisään ja näytti lapsukaista talonhaltijalle tulen valossa. Tätä tehdessään hän hoki:

Talon taatto, hyvä henki,
Valvoja koitoisen väen,
Kaitse lapsi kaunokainen,
Paitaressu pikkarainen,
Ettei henki tukehtuisi,
Pikku suukko salpaantuisi
Nukkuessa oman emon,
Piltin piskuisen vaalijan.

Sitte vasta hän kääri tulokkaan riepuihin ja laski rääkyvän pienokaisen äitinsä rinnoille.

Kun Simana oli hetken supatellut paapuskan kanssa jostakin tärkeästä seikasta, otti hän jonkun käärön kainaloonsa ja painui järven toiselle puolelle, metsän rintaan, loitos ihmisasunnoista. Täällä hän iski maahan vanttaran kepin, avasi kääronsä, otti esille joitakin risaisia vanhoja lasten vaatteita ja pujotti ne kepin nenään, kiinnittäen ne siihen vitaksilla.

Metsänreuna oli uhrilehto, sillä siellä näkyi olleen jo ennestäänkin samallaisia uhreja maahan kepitettynä. Tapa merkitsee näet Vellamon neidin ja Tapiolan emännän hyvittämistä sekä samalla uhria, jonka tarkoituksena oli, että rymän ja vetehisen tuli säästää lapsi pahoilta taudeilta ja riähkältä.

Saatuaan uhrinsa maahan istutetuksi manasi Simana:

Laita Luoja lapselleni
Laaja onni omalleni;
Ukko ylinen Jumala,
Kansan kaiken kaitselia,
Varjele vaari vakavainen
Katsehista kaihesilmän;
Taatto taivohon takainen,
Anna älä turman tulla,

Riehkän riivatun reistata,
Kaitse kaimalta kaunoinen,
Turvaa tuonen turmiolta.

Kolmantena päivänä nousi Irina lapsivuoteeltaan ja ryhtyi jokapäiväisiin askareihinsa niinkuin ei mitään olisi tapahtunutkaan.

Lapsi kasvoi ja vaurastui. Oli juoksennellut omin neuvoin jo parisen vuotta tanhuvilla kaikkien suosi- mana talossa. Varsinkin ukko Simanan silmäterä pie- nokainen oli. Kodissa vallitsi tyytyväisyys ja onni.

Tästä armolahjasta tuli osalliseksi myöskin Mosse. Hän, joka oli saanut kokea kovan ja katkeran lapsuu- den, osasi panna tälle kodin siunaukselle suurimman arvon.

Saapui sitte Aunuksen maan kirous, rutto. Löy- si tiensä myöskin Kushtjärvelle. Ensimmäiseksi kävi Simanan taloa tervehtimässä. Talon suosikkiin iski mustat kyntensä ja vei mennessään pikku Natan.

Kun lapsi sairastui, kokoontuivat kylän akat tauti- vuoteen ympärille itkuvirsiään virittämään. Paapatti siinä kylänmuori itkijäisten välillä:

Minä katson kaiken ruton,

Maan ruton, manuen ruton,
Tulen ruton, tuulen ruton,
Katson kaiken ilman ruton.
Jos oot rutto maasta tullut,
Niin maahan sinun manoan.
Jos olet tulesta riesa,
Niin riesa tulehen mennös;
Kotihisi konna riennä,
Maahasi paha pakene,
Ajaite kivien alle,
Pahan hengen paasikkoihin,
Jos oot riihen rikkasista
Tahi pellon penkeristä.
Tahi löylyn lämpösistä
Tahi kiukoan kivistä,
Saunasta savun seasta,
Heltehestä heitettyinä.

Tulos itkijäisistä oli kuitenkin päinvastainen kuin minkä kylän väki arvioi. Ei tyytynyt riähkä yksin pikku Nataan. Itkijät kulettivat taudin siemenet mukaansa koteihinsa ja ennen pitkää oli itkijäisiä joka talossa. Simanankin taloon se tuli vieraisille uudelleen, kidutti nyt Irinan ja tarpeekseen syyhelmäityään vei hä-

net lapsosensa luo. Ei tyytynyt surma yksin naisiin, vaan käsiksi kävi miehisiin miehiinkin. Nyt tuli Mitrein vuoro ja hänestä se siirtyi Vassileihin. Niin vei mennessään molemmat muhkeat miehet. Ei merkinnyt nuoruuden voima, ei elämänhalu, ei auttaneet itkijäiset, ei sanan voima.

Kylän asukkaista ei jäänyt taudin tauottua jällele täyttä puoltakaan. Niin puhdasta siivoa oli viikatemies tehnyt saatuaan kerta jalansijan ja otollisen maaperän raivolleen.

Ukko Simana säästy Mossen kanssa surmanenkelin niitolta.

VIII.

Siunasi Simana sitä hetkeä, jolloin kohtalotar oli taloon heittänyt linnan pojan, Mossen. Kaikki läheisempänsä oli Simana kadottanut viime ruton raivotessa kylässä. Hänellä ei ollut jällellä enää ketään sukulaista. Mosse oli nyt hänen läheisinsä. Poika oli kuin Jumalan lähetti hänen vanhuutensa turvaksi.

Mosse oli nyt Simanan perheessä oleskellut yli kuusi vuotta. Hänen asemansa perheessä oli oikeastaan ollut epämääräinen. Ei hän ollut talon mies, ei renki, siltä väliltä vain. Ei hän nauttinut työstään palkkaa, mutta kun vaatteet kuluivat, hankittin ne talon yhteisillä varoilla, joten Mossella ei oikeastaan ollut puutetta mistään. Hänellä ei ollut mitään vaatimuksia elämältä, vaan eli patriarkallista elämää patriarkallisessa ympäristössä ja kodissa, jonka ainoa isäntä ja käskijä oli perheen vanhin, Simana. Mitään ei tehty, mihinkään ei ryhdytty ilman vanhimman suostumusta ja lupaa. Rahamassi oli isännän itsensä takana, eikä kellään ollut mitään yksityisomaisuutta rahan muodossa, vaan oli joka kopeekka saatava ta-

lon yhteisestä kassasta. Jos siinä oli rahaa ja sitä tarvittiin jonkin perheenjäsenen tarpeisiin, ei isännän mieleenkään juotunut evätä pyyntöä, kun se hänelle esitettiin. Jos taas kassassa ei sillä kertaa ollut käteistä rahaa, odotettiin kärsivällisesti kunneka isännän massiin tarpeellinen rahasumma kertyi. Useimmiten tiesivät kuitenkin perheen jäsenet rahaston tilan, eivätkä turhanpäiten talonpäättä silloin vaivanneet rahesityksillään.

Mosse oli nyt kahdenkolmatta ikäinen nuori mies. Hän oli suuresti kehittynyt ja varttunut varreltaan, kasvanut solakaksi, pitkäksi miehen huiskeeksi. Kasvot olivat kauniit, oikeinpa hienon näköiset. Tukka lainehti, silmät olivat syvät ja siniset, nenä kaareva, suu sievä, hampaat moitteettomat ja hienot untuvat koristivat ylähuulta.

Ajatukseltaan Mosse oli selvä. Monen muun hyvän perinnön ohella, jonka hän oli kurjassa kasvatuskodissaan saanut, oli luku- ja kirjoitustaito, joista edellinen Inkerinmaan luterilaisissa kodeissa on yleinen. Sitä paitsi tuli hän puoliluomaisesti toimeen venäjän kielessä. Joutoaikoinaan oli hän ylläpitänyt kirjoitustaitoaan piirtelemällä puodista tuotuihin kääre-

papereihin harakanvarpaita Mitrein ja Vassilein ihmetellessä linnan pojan suurta taituruutta.

Kun kylänvanhin Klimov kuoli, lankesi kylän staa-rostan toimi kuin itsestään Mosselle, sillä pienessä kylässä ei ollut jälellä jääneiden vanhempien miesten joukossa soveliasta ehdokasta.

Heräsi nyt elämänhaluisessa nuoressa miehessä oman kodin kaipuu. Kauan hän asiaa aprikoi ja tuumi. Ei ollut oikein selvillä kuinka ottaisi sen puheeksi Simanan kanssa. Syömättömäksi heitti miehen. Kylälä huhuiltiin Simanan Mossen silmänsä kääntäneen erääseen kylän kaunotareen. Tuli tästä vihi Simanan-kin korville. Käsitti vanha mies heti miksi Mosse syömättömäksi kävi. Itse otti asian puheeksi.

— Kuulehan Mosse, sanoi Simana. Olet talossa kauan raatanut, olet tullut minulle rakkahaksi kuni oma poika ikään. Jumala on lähettänyt sinut minulle vanhan päivän turvaksi. Kaikki jätän sinulle, talot ja siivatat, konnut ja tavarat. Kaikki on omasi konsa aika minusta jättää.

Lysähti tuosta puheesta Mosse polvilleen Simanan jalkojen juureen, maahan kumarsi ja kiitokset luki hyväntekijälleen.

— Hoida kuni omoasi ikään, pidä minusta huoli, jos heikkonen ennen lähtöäni.

— Ole huoletta. Hoidan, vakuutti Mosse.

— Kuulin sinun katselevan Jogeroisen Marfaa? tiedusteli ukko.

— Onhan sitä vähin tuumattu, tunnusti Mosse kainostellen.

— Ota vaan emäntä taloon, tarpeen se tässä onkin, kehoitti ukko.

Pulma oli selvennyt. Jännitys lauennut.

Ennen pitkää heiskui Jogeroisen Marfa Arhipovin talon nuorena emäntänä, Kushtjärven nuoren staa-rostan vaimona.

IX.

Oli Petrunpäivä, kesäkuun 29, vanhan luvun mukaan. Nekkulassa vietettiin silloin praasniekkaa. Väkeä oli kokoontunut läheltä ja kaukaa tähän kylänjuhlaan. Tänä vuonna oli Petrun pyhimyspäivän vietto jäänyt Nekkulan osalle, mutta vähänpä piittasi juhlan uskonnollisesta puolesta, sillä kostiloissa käynti ja markkinaratto oli näissä juhlissa pääasia. Kylän laitavieressä ostettiin kaupustelijoilta orehkoita, auringonkukan siemeniä, priädniekkoja, paraskia, virmuskoja y. m. makeaa ja juotiin sbitenjää, varimakeaa, kuumaa siirappivettä, ja herkuteltiin kuten suurissa juhlissa konsanaan. Jonkun matkan päässä itse kisapaikalta oli viinan salakauppias ammattiansa harjoittamassa, joten kesken juhlia jo näki siellä täällä jonkun hoipertelevan olion.

Neitokset kävelivät aluksi pitkänä poarana s. o. kaksittain käsi kädessä, mutta sitte yhtyivät pojat heihin ja vähitellen suosittunsa joka poika sai. Ja niin läksivät uudet poarat jatkamaan kuherrustansa. Vanhemmat istuskelivat tai rupatelivat seisovalla jalalla nuor-

ten iloja seuraten.

Jo asettuivat aukeammalle parit käsikisoihin. Tämä leikki rajouttui siihen, että pojat tarttuivat vuorotellen tytön toiseen ja toiseen käteen, jota nostelivat pari kertaa ylös ja alas. Tämä tuntui olevan johdantona varsinaisiin tansseihin, sillä tytöt jättivät pojat leskiksi ja puikkivat syrjemmälle, josta pojat nyt vuorostaan pyysivät neitoja varsinaiseen karkeloon.

Alkoi moanitus, sangen vilkas tanssi, joka päättyi venäläiseen prisatkaan, joka poikain oli suoritettava kurtutupelin tulisessa tahdissa.

Katselijan huomiota veti puoleensa seitsentoista vuotias sievä tyttönen, joka tanssi komeasti puetun nuoren miehen kanssa rivin yläpäässä. Tyttö oli puettu varsin ylellisesti. Silkki sihahteli, helmet pälyivät valkealla rinnalla, kalliit pitsit etumuksissa ja kultakirjaukset selkäpuolella leuhettelivät tanssiessa ja kauniit pasmakat somistivat muutoinkin siroja jalkoja. Tukka oli suittu herrasmalliin ja valkeat hampaat purppuraisten huulten takaa täydensivät Jumalan luomaa ihmesteosta.

Tämä oli prihain kesken »ihanaksi Heleenaksi» kutsuttu, Nekkulan staarostan Mosse Arhibovin ja

hänen vaimonsa Marfa Jogeroisen ainoa tytär Heleena. Kilvan häärivät pojat hänen ympärillään, eikä joutanut neito tanssin aikana levähtämään. Koko kevään oli häntä ihastellut muuan »Ruotsin» puolen poika, kotoisin Mantsinsaarelta. Poika oli sievän näköinen, hinterä kasvuinen, oli hyvin puettu ja erotui Nekkulan kylän pojista, joten hän oli vetänyt »ihanan Heleenan» erityisen huomion puoleensa. Hän oli noin kolmen tahi neljän kolmatta vuoden ikäinen, puhui yhtä sujuvasti venettä kuin suomeakin ja oli viime aikoina oleskellut useat vuodet Vanhan Laatokan seutuvilla kalastajan toimesta mutta oli ammatiltaan merimies. Hänen nimensä oli Jokora Onnukka.

Vieraskulmalainen oli tehnyt Heleenaan syvällisen vaikutuksen. Hän päätti lempensä unelmat saada selville tietäjä-Paraskelta ja kääntyi tämän puoleen.

— Helppo on, impyeni, saada mies nostatetuksi. Istu lavitsalle ja kuuntele sanottavani.

Kohenneltuaan hiillosta takassa alkoi eukko nostatuksen:

Pala tuli, pala taula,
Pala rätsinä räpäle,
Pala vatsa valkeainen,

Pala mieli nuoren miehen,
Syän tulehen syttyköhön,
Vatsa ilmi valkeahan,
Ett' ei saisi öissä unta,
Päivissä päten lepoa!
Kuin varahin kukko lauloi,
Niin varahin nei'en lempi
Urosta valitsemahan,
Pyhättöä pyytämähän,
Rikasta rakastamahan,
Rahallista saattamahan.
Yhtehen yhistymähän,
Kielet keikkaloitamahan,
Yhtytysten öissä olla,
Päiten päivissä elellä,
Sokuriksi suusta tulla,
Mielestä me'en mauksi!

Käännyttyään siite Heleenan puoleen hän uhoi:

Taita vasta varvikosta.
Lempivasta liehauta.
Ota puut ojavesistä,
Poimi puita puhtahia,

Lämmitä kyly utuinen
Noilla puilla pehmeillä,
Riisu poies riihirievut,
Kaskivaattehet karista,
Pese pääsi illoin aamuin,
Syvän öillä kuivaele,
Justihin juhannusyönä,
Päivän Pietarin välillä.
Sillä lempesi lepytä,
Niin ei kulune aikoja
Kun sulhasesi tulevi
Kasvojasi katsomahan
Muotoa muhoilemahan:

Seurasi Heleena tietäjä-Parasken neuvoa. Puki Petrunjuhlaksi yllensä kaikki parhaansa. Nostatus näkyi auttaneen. Ihastuksissaan oli Jokora tytön kauneudesta. Sydänalassa ellosteli niin omituisesti ja hän päätti panna täytäntöön koko kevään hautomansa tuuman.

Hänellä oli silkkinen, punaisen helakka nenäliina koristamassa pintsakan yläkormanoa, josta se näytti »forssua» muulle juhlayleisölle. Hän vei Heleenan syrjemmälle ja tarjosi tytölle tämän helakan nenälii-

nansa kulmaa.

Sykähti neidonkin sydän. Nostatus oli vaikuttanut! Tyttö tempasi nenäliinan kulmasta suostumuksensa merkiksi, mutta ei hellittänytkään liinaa, vaan pisti sen kokonaan taskuunsa sanoen:

— Käy toatolt da moamolt lunnastamas, minkä sanottuaan hyppäsi onnellisena toisten tyttöjen parveen.

Kehoitus merkitsi sitä, että Nekkulan staarostan tytär halusi tulla kosituksi maan rempseimpien tapojen mukaan.

X.

Oli kulunut vuosia siitä kun Mosse nai. Ukko Simana oli siirtynyt mananmajoille. Kunnialla oli Mosse saattanut vanhuksen hautaan. Peri linnan poika kasvattajansa ja isännöi nyt talossa, jonne kerta kerjäläisenä oli sattumalta pyörtänyt. Eleli onnellisena Marfansa kanssa Aunuksen nuorin kylänvanhin ja kulki kyläkuntansa etunenässä ei ainoastaan virallisesti, vaan sydämensä kutsumuksesta. Tyyni, vakava, ajatteleva ja hyväsydäminen nuori mies nautti kylän harmaahapsisten luottamusta ja kunnioitusta.

Seitsemän vuotta olivat Marfan kanssa yhdessä elelleet. Heille syntyi ensimmäiseksi tytär, jolle annettiin nimi Heleena.

Nekkulassa oli kuollut äveriäs talonpoika Matvei Jokeroinen, Mossen vaimon setä, jolla ei ollut muita perillisiä, kuin Marfa. Kun Mosse kävi perintöä tarkastamassa huomasi hän Nekkulan asuinsijat paljoa edullisemmaksi kuin Kushtjärven olot olivat ja siksi hän möi omaisuutensa naapureilleen Kushtjärvelä ja muutti perheineen Nekkulan suureen kirkonky-

lään.

Ei viipynyt kauaa täälläkään kun Mossen ansiot tulivat huomatuiksi kylässä. Seuraavassa kylänvanhimman vaalissa tuli Mossesta Nekkulan staarosta. Nyt hän olikin uusilla asuinsijoillaan asunut jo toistakymmentä vuotta, kun tytär joutui naintaikään.

Nekkulan staarostan talo oli kylän upein. Se oli kolmikerroksinen tavallaan. Itse rakennus oli Jogerovainajan pyöreistä hirsistä rakennuttama, pääty tiehen päin, kuten Aunuksessa yleensä. Kun maa oli viettävä, muodostui tien puoleinen pääty kaksikerroksiseksi, pihanpuoleisen päädyn jäädessä yksikerroksiseksi. Kadunpuoleiseen päätyyn oli sitäpaitsi rakennettu ylisen katontaitteeseen yliskamari, tserdaka, joka antoi rakennukselle kolmikerroksisen ulkonäön.

Alakerrassa oli ruoka-aitta, jota kutsutaan karsinaksi tahi podvalaksi, keskikerroksessa, jossa oli suuremmat ikkunat, oli varsinainen asuintupa, pirtti, ja vierashuone sekä tyttären kommitsa. Yläkerran huone oli sekin lämmitettävä ja käytettiin sitä milloin talossa tarvittiin useampia vierashuoneita. Pyhäinkuvia oli kaikissa huoneissa.

Linnan pojalla ei ollut muita lapsia, kuin Heleena, joka nyt oli seitsentoista vuotias. Hän oli tavallisissa varoissa, eivätkä vanhemmat sen vuoksi kieltäneet tyttäreltään tämän jouduttua naintaikään juuri mitään, minkä piti kohtuullisena. Eikä ne vaatimukset niin lopen suuret Aunuksessa olleetkaan. Minkä vähän tytär juhlapukimiinsa lienee kuluttanut, sen katsoivat vanhemmat voivansa hänelle hyvillä mielin kustantaa.

Mossen oli täytynyt käyttää talon töissä vieraita ja hän olisi sen vuoksi mielellään nyt, tyttären jouduttua naintaikään, ottanut toimenmiehen vävykseen. Oli talossa jo kosiomiehiä käynyt, mutta tytär hylkäsi kosijat, sillä tarjokkaat eivät olleet mieleisiä, eikä raatsinut isä pakoittaa ainoata tyttärtään, vaikka hyväksyttäväikin oli hänen mielestään joukossa ollut.

Nyt oli sunnuntai.

Rauhattomana käveli Heleena ja vilkui milloin mistäkin ikkunasta, sillä tänään hän odotti kaikella varmuudella Jokoraa tulevaksi julkiseen kosintaan.

Pätkäksihän se odottajan mieli kävi, vaikka sulhanen kyllä saapui oikeaan aikaan puhemiehen kera taloon.

Ymmärsi Mosse vaimoineen heti pihalla kajahtaneista pyssyn paukauksista mitä miehiä tulijat olivat. Heleena puikki pirtistä piiloon kuuntelemaan kosimisen menoa.

— Terve taloon! tervehtivät tulijat.

— Terve terveyttäjälle. Peremmälle käykää.

Mitäpä lienette miehiänne,
Keitäpä urohianne?

uteli isäntä.

Tähän kosiomies vastasi:

Kävelemme kosioissa,
Neion nuoren nouannassa;
Katselemme kotiasi,
Taloasi tarkastamme:
Oisko täällä mielitietty,
Kadonnut lemmen karitsa?

Tämän sanottuaan kosiomies avasi kukkaronsa ja pulitti kolme hopearuplaa pöydälle.

Ei ennättänyt vielä Mosse korjata kosiorahoja pois pöydältä kun tupaan tupsahti Heleena ja kumarsi

toattoansa jalkoihin, nousi ylös ja teki saman kunnioituksen osoituksen moamollensa merkiksi, että hän puolestaan kihlat vastaan ottaa.

Alkoi ammunnan kuultuaan väkeä kerääntyä tupaan ja isäntä lähetti noutamaan sukulaisia kylältä neuvottelemaan ennenkuin vastauksen antaa kosiomiehille.

Sulhanen, jolla oli kaikki toiveet asiansa menestyksestä, istui tyynenä kosiomiehensä kanssa kunnipaikalla obrastsan, jumalankuvan alla.

Marfa alkoi vieraita kestitä. Kohta oli lauantaina striäpityt piiraat ja Karjalanpaisti vieraiden edessä pöydällä ja kiehuva samovaari oli valmis vieraiden janon sammuttamiseksi heti syötyä.

Jopa oli sukukin sillä välin koolle tullut, sillä kylät Aunuksessa ovat yhdessä ryhmässä, talo talossaan kiinni kahden puolen tietä, eikä väen koolle haaliminen siellä pitkää aikaa vie. Suku sukeutui vierashuoneeseen neuvottelemaan. Toiset kiittivät hyvin puetua sulhasta, toiset taas moitiskelivat:

— Mikä liekään mieronkiertäjä. Ei ole omaa kotia, ei kontua minne mutshon veisi! Armoleivän pillaa-jaksi pyrkii!

— A, työ hotj midä pagiskoa, minulle välttänöh, väitti morsian vastaan.

— Ga niin pidänöh ollah, myönsi Mossekin puolestaan. Tallos roadajaa vetj tarvitch!

Näön vuoksi keskusteltiin vielä asiasta, ettei muoti tuohon paikkaan taituisi, mutta asia oli itse teossa kuitenkin jo ratkaistu myönteiseen suuntaan ja morsiamen tahdon mukaisesti.

Päätös julistettiin heti kaiken rahvaan kuullen tuvassa. Itkijänainen alkoi nyt itkuvirtensä, mutta tavanmukaiseen myötäjäisten kerjuuseen ei Heleena lähtenyt.

Häitä ryhdyttiin valmistamaan staarostan talossa. Ylen paljon sai naisväki striäppiä häiksi. Siinä oli piirasta sultsinasta keitinpiiraisiin asti, siinä serpaa jos minkä nimellistä. Ylen oli komeaksi ainoan tyttären häät talossa rustattu, Sarrai, vaja, oli raivattu nuorille tanssipaikaksi ja kylän harmontsikat kutsuttu tanssin tahdista pitämään huolta.

Kun sulhanen ja morsian olivat lähtövalmiit vihille, vietiin kumpikin riehtilälle seisomaan ja muuan äijä luki lähtösanat. Kun vihiltä sitte nuoret tulivat istutettiin sulhanen ruisnelikolle ja mutsho istutettiin

syliin. Muuan sukulaiseukko otti tiheän kamman ja suki sillä nuorikkoa. Irtaantuneet hiukset poltettiin sitte nuorten pään päällä. Muuan nuori nainen otti peilin, katsoi siihen ja näytti sitte nuorelle parille kuvastinta sanoen:

Jumal andakkah hyvie poigie, hyvie tyttärie,
Sadoin soajii, tuhansien tuojie!

Filipan poika oli kauan katsellut »ihanaa Heleena» kainaloisekseen, oli käynyt kosioissa ja jättänyt rahat, mutta oli Heleena antanut rukkaset. Nuoren miehen sydäntä kirveli, eikä hän voinut mitenkään mukautua, että tyttö meni toiselle, lisäksi vieraspaikkakuntalaiselle, tuntemattomalle maankiertäjälle. Siksi hän riipasi päänsä täyteen, sillä hän tahtoi kostaa, mutta ei ollut luontoa sitä tehdä selvin päin. Hän oli tuvassa juuri odottamassa nuorten onnittelua ja astui nyt vuorolleen esiin, kumarsi ja onnitteli:

Lykky da onnie, lapsie ku' konnie,
Suurpäisie da vähämielisie,
Äijän syöjje da vähän soajje».

— Töyndägiä pellolle, riähkä, huusi joku.

Tätä ei kuitenkaan tarvinnut tehdä, sillä oli juopuneella kuitenkin sen verran tolkkua, että hän samalla ymmärsi lähteä häätalosta matkoihinsa.

Akkaväen kesken kuitenkin tämän välinäytöksen johdosta kuiskailtiin:

— Ei ennusta hyviä nuorigoille moinen posdroaviminen!

Tämän jälkeen morsiuspari istutettiin peräpenkille jumalankuvan alle ja ukko Mosse nosti leivän, suolan ja pyhimyksen kuvan nuoren parin pään päälle tervehtäen:

Ole terveh vävy vävyks',
Terveh tytär tyttäreks'!

Isä avasi viinapullon ja tarjosi vuoron perään ryyppyn kullekin vieraille sitte kun sukulaiset ja muut läheiset olivat kädestä pitäen onnitelleet. Kukin ryyppyn saatuaan kirkasi:

Hyveä mutshoi!
Gorjka!

Venäläinen sana gorjka merkitsee karvasta. Tarkoitus sillä on, että sulhanen suutelee morsianta ja to-

distaa ettei nyt häissä voi olla mitään karvasta, vaan päin vastoin on kaikki makeaa.

Kun häissä oli laulettu kauniita, liikuttavia itkuvirsiä, niinkuin maan tapa vaatii, ja nuoret tanssineet iltasen jälkeen tarpeeksensa, oli tämä kristillinen toimitus päättynyt ja voitiin huomisesta alkaa jokapäiväiset askareet.

XI.

Aunuksessa ei maa ole kuulunut talonpojalle, vaan oli kyläkunnan yhteisomaisuutta. Mir, miero tahi kyläkunta, johon voi kuulua useampiakin kyliä, oli maan oikea isäntä. Miero jakoi talonpoikain kesken piirinsä maan ja maksettavan veron. Tämän mieron omaisuutta oli paitsi peltomaa myöskin kaskimaa ja yhteismetsä. Pellot jaettiin, jos miero niin päätti, kahdentoista vuoden kuluttua mieshenkilöiden kesken samansuuruisiin osuuksiin.

Mosselle, jolla ei ollut muita miehisiä perheenjäseniä, kuin hän itse viime jaon aikana, oli jäänyt sangen niukalti viljelysmaata. Nyt kun taloon saatiin vävy ja perhe voisi mahdollisesti lisääntyä lähitulevaisuudessa useammallakin mieshenkilöllä, läksi staaarosta toivehikkaimmin mielin tulevaisuutta kohti, maanjako kun oli odotettavissa neljän vuoden kuluttua. Kuluisihan aika jotenkuten odotellessa.

Ulkohuone olisi tosin ollut korjattava vielä tänä talvena, mutta hirsistä oli sanominen. Yhteismetsästä sai tosin kukin vuosittain 7 rakennushirttä — raken-

na häntä sitte tahi polta! Mutta korjaukseen tarvittiin vähintään 30 puuta. Tämän vuoksi täytyi neuvotella kyläläisten kanssa, että saisi lainaksi toisilta, jotka eivät nyt tarvinneet omiansa.

Vävy ei ollut kirvesmies, minkä vuoksi oli vieras hankittava avuksi, Mosse kun pystyi itse kyllä toiselle nurkalle nousemaan.

Viimeiset vuodet olivat Mosselle olleet monessa suhteessa epäedulliset ja toivoi hän nyt vävystänsä itselleen suurta apua ja talolleen turvaa. Suurimmaksi pettymyksekseen Mosse huomasi ennen pitkää, ettei hänelle vävystä mitään apua koitunut, sillä miehellä näytti olevan peukalo keskellä kämmentä. Hän näytti olevan haluton maatöihin.

— Viitsineeköhän tuo tehdä mitään henkipitimikseen? ajatteli ukko Mosse monasti, kun ei vävyn kynsistä näyttänyt mitään kystä syntyvän.

Alussa hän neuvoi, mutta huomasi, ettei kehoituksesta ja neuvoista ollut mitään apua. Mies oli jo vuoden ajan ollut talossa ja yhä oli kuin vieras. Mihinkään ei käynyt käsiksi käskemättä.

— Neuvosit edes sinä, Heleena, häntä, valitteli isä tyttärelleen ja kertoi tämän saamattomuudesta.

Tällaiset huomautukset koskivat Heleenaan. Hän oli viimeisillään ja odotteli perillistä. Hän nuhteli puolisoaan hellävaroen ja kehotti tätä ottamaan huomionsa isän neuvot. Mies taas puolustiihe sillä, ettei hän ollut tottunut maatöihin. Hyväili vaimoansa ja suuteli hellävaroen nuhtelijaansa. Näihin puheisiin sulii Heleenan nuhdesaarna ja hän heltyi ajatellen, että oli ehkä väärin tuominnut hellää Jokoraansa.

Kohta puoleen syntyikin nuorille tyttölapsi. Tämä ei ollut Mossesta lainkaan mieleen, sillä myttyyn menivät suunnitelmat isommasta maapalstasta seuraavassa jaossa. Hänen käytöksensä vävyä kohti muuttui kuivemmaksi tämän jälkeen. Tämä huomasi kyllä käänteen ja niin kohta kuin Heleena toipui lapsivuoteeltaan, oli hän päätöksensä tehnyt.

Oli Jokora poikana oppinut huovikkaita valmistamaan ja talvisin hän kävi kylillä raha-ansioilla, mutta vaivalloista oli tämäkin ammatti ja vähän tuottava. Mutta paremman puutteessa oli tyydyttävä siihenkin, kun ei muutakaan ammattia osannut. Niinpä hän läksi nytkin mierolle kiertämään ja tiedustelemaan missä taloissa haluttaisiin huopateollisuuteen panna villoja. Noin 80-90 naulaiset tekokompeet oli

raahattava mukana paikasta toiseen. Villojahan kylä joka talossa oli ja huopateollisuuttakin tarvittiin, mutta kun mestarit pölyisessä ammatissaan anastivat monasti pirtistä enemmän kuin toisen puolen kolmen neljän viikon ajaksi ei tarjokkaita haluttu muuta kuin harvoihin taloihin.

Kompeet Jokora kiinnitti tuvan nurkkaan, missä vastaan otettiin, ja niin alkoi hän apurinsa kanssa hienontaa vanuneita, pölyäviä villoja. Saippuan avulla sitte näitä kiinnitti kömpelöiden puulestien päälle muodostaen taitonsa mukaan huovikkaita. Monia päiviä kului ennenkuin saippuavelli pääsi muodostumaan huovaksi ja toinen mokoma tarvittiin sitte itse tuotteen kuivumiseen. Tästä käsittää miksi ei tällaisia mestareita kukaan mielellään halunnut taloonsa, vaikka tuotteet olisivatkin talossa olleet tarpeen.

Tälläistä oli elämä ollut viime vuosina. Niukuin naukuin päästiin päivästä toiseen.

Miehen vähäväkisyydestä huolimatta oli lapsia Jokoralle ja Heleenalle karttunut neljä, kaikki tyttöjä.

Ukko Mosselle oli näin ollen tullut pettymys toisensa jälkeen. Aina kun Heleena oli raskaana, toivoi hän salaa poikalasta. Nyt näyttivät toiveet hänet lo-

pullisesti pettäneen. Kun neljäs tytär syntyi oli edessä maanjakovuosi. Oli selvää, ettei hän saisi tässä jaossa lisämaata muuta kuin vävyn osan. Perettä oli nyt patrakan kanssa kymmenen henkeä, maa ei jaksanut elättää asujamiaan ja vävyn ansiot olivat siksi huonot, että häneltä meni lähes kaikki syödessään, mikä hankki saadessaan.

Ukko tuskaili. Heleenaan tämä koski. Vaikka taatto ei milloinkaan hänelle sanonut ainoatakaan nuhdesanaa naimisensa vuoksi, ymmärsi järkevä nainen sen sanomattakin, että paljon oli syytä Jokorassa, joka ei pystynyt eikä halunnut maatöihin. Heleena rupe si tämän vuoksi lisäämään talon tuloja valmistamalla kirjailtuja lautasliinoja, raitia, pyyhkimiä ja pitsiä, joita jotkut naapurin vaimot kävivät kaupalla Suomessa.

Ukko näki tyttärensä aherruksen aamusta iltaan ja ymmärsi hänen tarkoituksensa. Hän nyökäytti hyväksyvästi päätään Heleenalle kun tekeleitä alkoi valmistua. Heleenan mieli heltyi huomattessaan tehneensä taatolle mieliksi. Hän lisäsi työintöön ja pyyhki ilonkyyneleen salaa silmänurkastaan.

Tällä lailla oli elämä vierinyt puutteen kanssa tais-

tellessa moniaita vuosia. Mutta sitte tulivat vieläkin kovemmat koettelemusten ajat.

XII.

Aunuksessa ja muualla Venäjän Karjalassa samoin kuin näiden naapurikunnissakin on ihmiselämän katkeroittanut kauhea Siperian rutto, joka ajottain raivoaa näillä mailla. Mistä tämä kauhea tauti alkunsa juontaa, lienee toistaiseksi täydellisesti vielä selvittämättä. Todennäköiseltä kuitenkin näyttää, että taudin alkulähteenä on pidettävä Aunuksessa ja sen ympäristössä olevat suuret suot, joista elukat suonrantomien vedellä janoansa sammuttaessaan epäsuotuisina kesinä saavat taudinidut ruumiiseensa. Sen suurta levenemistä edistää sitte puolestaan kansan vakaumus siitä ettei riähkä tartu, jos ei ole sallittu, jos muuten ylipäänsä uskotaan tartuntaan.

Venäjän hallitus koetti kyllä puolestaan tehdä parastansa tässä suhteessa Aunuksen asujamiston keskuudessa. Se levitti hyödyllisiä neuvoja kansalle. Hallitus koetti myös osoittaa, että kaivoja olisi hankittava joka taloon ja että oli koetettava, välttää suo- ja ojavesien käyttö eläimille, että ruton aikana kaikki saastu-

tetut eläimet oli haudattava niistä mitään jätteitä säilöön ottamatta, kuten nahkoja, sarvia, hevosen kenkiä, valjaita y.m. Nämä hyvät aikeet jäivät kuitenkin enemmän tahi vähemmän huomioonottamatta, sillä vieraskieliset neuvot suomalaisasutuksilla jäivät käsittämättömiksi ja tuntemattomaksi kansalle.

Niinpä oli Siperian rutto nytkin löytänyt tiensä Aunukseen. Karjaa kaatui päivittäin, samoin hevosia. Jopa löysi tiensä riähkä Nekkulaankin ja löi maahan lehmän Mosseltakin. Kylän väki hätääntyi, sillä vielä oli tuoreessa muistissa viimeksi raivonnut rutto, joka vei elukat kylästä lähes sukupuuttoon.

Aunuksen kaupungista oli kyllä komennettu eläinlääkäri ja välskäri kylään apua antamaan, mutta kun karjaa kaatui heidän hommistaan huolimatta, ei kansa pannut mitään arvoa heidän touhulleen, vaan turvautui vanhaan, luotettuun, jo esi-isien ammoin käyttämään sananvoimaan. Nekkulassa oli kyllä tietäjä omassa kylässä, mutta kun ei kukaan ole profeetta omalla maallaan, ei edes tietäjäkään, päätettiin kutsua Kotkatniemen kuuluisa loitsija Jorma Vornanen häätämään riähkä pois kylästä.

Vornanen saapui ja oli kovin mielissään, että ky-

läkunta oli syrjäyttänyt Nekkulan popan ja hakenut hänet aina Kotkatjärveltä asti. Siksi hän ensi töikseen kehasi Mosselle:

Ei minussa miestä liene
Syvän synnyn tietäjätä,
Vaan kuitenkin kaikitenki
Vielä nyt iällä tällä,
Kun saanen sanelemahan,
Lähtenen puhelemahan,
Ei minua syyttä syö'ä,
Eikä tau'itta tapeta.
Ken mua kovin kokevi,
Sen koen minä kovemmin;
Mie kun miksikä rupean,
Kummaksi kuvaeleime,
Nurin nuttuni mutelen,
Väärin käännän vaatteheni,
Saan ma tieot tietäjiltä,
Otan mahin mahtajilta,
Laulan noiat nuolinensa,
Min mikäli, kun kukali,
Sorkin suohon sortuvaksi,
Kankahalle kaatuvaksi.

Niittyhyn nivuslihoista,
Kankahasen kainaloista;
Laulan leuan lietehesen,
Parran paikkahan paha'an;
Tulen tungen noian suuhun,
Tervan tietäjän kitahan,
Jokohan kuivi noian kulkku,
Lakahtui Lapin kieli,
Söä Tuonen toukkasien,
Maistella Manan matosten.

Sitte kaivoi Jorma kuopan läävän kynnyksen eteen. Siihen raahattiin ruttoon kuollut eläin ja kuopattiin. Liian mullan Jorma levitti omakätisesti läävän edustalle, minkä tehtyään varsinainen toimitus alkoi rution häätämiseksi. Kolme kertaa kiersi tietäjä rakennuksen kirves kädessä ja teki kullakin kerralla ristin merkin maahan pohjoisessa. Sitte hän asettui läävän oven eteen ja loihe lausumaan:

Pakene paha pakana,
Rutto rietas näiltä mailta,
Siirry synnyinsijoillesi
Lapin laajoille rajoille,

Tuntureille Turjan maiden
Idän maiden iljanteille,
Alle paasien pakene,
Pimentoihin piilotaihe;
Taikka tuonne Turkinmaalle
Puolikuuhun kurotaihe,
Häviä hävitön härtsä.
Ellet siellä sijaa saane,
Tuonne ma sinut manoaan,
Hiiden huimaan hinkalohon,
Sylen seitsemän syvähän.

Näin kävi tietäjä joka talossa, missä lehmä oli ruttoon kaatunut ja loitsi ruton tienovilta eri sanoin.

Seuraavana päivänä kuoli kuitenkin useita lehmiä ja nyt tarttui tauti hevosiinkin. Ei ollut kuulun Jorma Vornasenkaan voimasta apua. Kaikki neljä lehmää ja hevosen vei surma mennessään Mosseltakin. Surkeus oli kylässä suuri, Mossen talossa erittäinkin. Talven selkään oli lähdeittävä lehmättömänä, hevosettomanä.

XIII.

Ruton tuhot koskivat kovin Mosseen ja hänen Marfaansa. Tautivuoteelle vei miehen surkeus. Toituihan hän kylläkin siitä, mutta ei miehestä enää ollut entisensä veroista.

Vaikea oli kylässä elämä ruton jälkeen. Kukaan ei kyennyt juuri toistansa auttamaan. Hallitus oli kyllä ottanut huomionsa Aunuksen hädänalaisen tilan ja useita helpotuksia annettiin kylläkin väestölle, mutta ne olivat sitä laatua, ettei niistä ollut suoranaista apua hetken tarpeille. Kylänvanhimpana oli Mossella tästä onnettomuudesta huoli hartioillaan koko kyläkunnan puolesta. Hän ei kestänyt raskasta työtaakkaa, vaan sairastui parantumattomaan tautiin. Noin kolme vuotta ruton lakattua hän vaipui ijäiseen uneen.

Pillahti itkuun Marfa, kun kodin turva ja tuki kaatui. Kohta olikin talo täynnä itkijöitä. Irina, Nekkulan itkuntaitaja, astui ulkosalle ja alkoi itkuvirtensä kunnian osoitukseksi vainajalle. Itkuvirsi viritettiin niinkään ruumista pestessä, sitte nostettiin ruumis peränurkkaan jumalankuvan alle ja kuolinsijaile asettiin

hiilihanko karkoittamaan kalmaa. Ruumiin ääressä valvoivat yötä päivää sukulaiset ja kylänväki. Naiset virittivät joka aamu itkuvirtensä. Miehet taas läksivät kaivamaan hautaa ja laatimaan haudausruuhta, joka lopullisesti pirtissä viimeisteltiin. Niinikään pitivät kyläläiset velvollisuutenaan valmistaa ristin ja kalmanlaudan.

Kun kaikki oli hautaamista varten valmis, kävi kukin jättämässä hyvästi vainajalle ja pyytämässä virheitään anteeksi. Kun ruumis saatiin ulos, jatkettiin taas itkemistä. Samoin itkettiin haudausmaalle saavuttaissa. Haudan luona avattiin arkun kansi ja ruumis oli sukulaisten nähtävänä. Hautaan laskiessa viritettiin taas itkuvirsi. Kun hauta oli umpeen luotu, laskettiin haudan päälle kalmanlauta ja sen toiseen päähän risti istutettiin. Sitte jaettiin kerjäläisille almuja rahassa.

Tämän jälkeen asetettiin kalmanlaudalle ruista, ohraa sekä suolaa ja leipää.

Kun haudalta oli kotiin palattu tarttuivat Marfa ja Heleena toinen toisensa kaulasta ja itkien virren hakivat vainajata talosta.

Tähän haudausmeno oli päättynyt.

Ei jaksanut Marfa kauaa kestää kumppaninsa kaihoa. Vanheni eukko äkkiä, pieneeni silminnähtävästi ja kutistui. Tuoni korjasi jo seuraavana vuonna tämän uutteran ja toimeliaan emännän rakkaan puolisonsa luo.

Jäi talo Jokoran ja Heleenan hoteisiin. Olisi nyt voinut odottaa, että mies viimeinkin olisi ottanut talon asiat jäntevällä tavalla käsiinsä. Niin ei kuitenkaan käynyt. Saamattomana liikuskeli hän talon tanhualla ja Heleenan täytyi viimein ottaa koko talon komento käsiinsä. Tämä toimenpide tuntui Jokorastakin luonnolliselta.

— Sinunhan talo on, puolustiihe hän, kun Heleena hänelle vihdoin harmistuneena asiasta huomautti.

Mutta niinkuin Heleena raatoikin ja komensi taloa, ei hän isännyyttä ottanut ihmisten nähden Jokoralta, vaan sai tämä käydä kaikkialla täydestä isännästä, missä talon edustusta ulospäin tarvittiin. Talossa oli pidettävä miehinen apulainen tekemässä talon töitä, sillä Heleena ei lapsiltaan kaikkialle joutanut, eikä oikeastaan jaksanutkaan tehdä miesten raskaimpia tehtäviä.

Näin oli eletty useita vuosia eteenpäin ja talo näyt-

ti Heleenan johdossa olevan nousemaan päin.

Heleenan koettelemuksen malja ei kuitenkaan ollut vielä täytetty.

Eräänä päivänä heinäaikana olivat kotiin jääneet lapset keskikylällä käsitelleet varomattomasti tulta sillä seurauksella, että talo syttyi ilmiliekkeihin ennenkuin aikuiset ihmiset ennättivät apuun. Tuuli oli tavallisen voimakas ja se painui sinnepäin, jossa Heleenan talo oli. Puoli kylää paloi poroksi sillä kertaa ja talojen mukana meni Heleenankin talo tulen uhriksi.

Nyt oli kurjuus kylässä suurimmillaan. Rahaa ei monellakaan ollut uuden rakennuksen hankkimiseksi, mutta ennen kaikkea ei ollut rakennushirsiä. Palon kärsineet sijoitettiin palamattomiin taloihin mikä minnekin ja niin joutui Heleena kestinä elämään vieraassa nurkassa.

Mietti siinä nuori eukko päänsä ympäri. Hän ymmärsi hyvin, ettei Jokorasta ollut uuden talon hankkijaa, eikä hänellä ollut senkään vertaa rahoja koossa, että olisi kyennyt kyhäämään pienemmänkään mökin perheelleen. Monet viikot kului miettiessä, mutta vihdoin hänelle selvisi mistä päästä olisi alettava.

Kuten Vienen karjalaiset käyvät Suomessa kont-

ti selässä kauppaamassa rihkamaa, niin ovat Aunuksen puolen naiset samonneet heimokansan keskuuteen myyskentelemään pitsejään, ja muita käsitöitään. Hän päätti ruveta pitsikauppiaksi ja lähteä samoamaan Suomennientä. Hän järjesty asiat niin, että Jokora jäi kotiin lasten hoitajaksi, täytti kantamuksen ja käsivasun tavaroilla sekä läksi onneansa tavoittamaan ventovieraaseen ympäristöön.

Keväällä Heleena palasi kotiin ensimmäiseltä retkeltään. Tulos oli ollut varsin tyydyttävä ja se kehoitti häntä jatkamaan alkamaansa uraa.

XIV.

Lähtiessään Suomen retkelleen oli Heleena vielä nuori. Elämänhuolet olivat kuitenkin jo uurtaneet jälkensä kasvoihin. Silmät olivat painuneet syvemmälle, posket lasehtineet jonkun verran, mutta kaunis hän siitä huolimatta vielä oli. Niin kaunis, että Suomessa herätti kaikkialla huomiota, missä liikkuikaan.

Hän oli kiertänyt Suomenniemen hamasta Kajaanista aina Helsinkiin asti ja sitä mukaa koko itäpuolen Suomea. Kun Aunuksen tavarat loppuivat, pistäytyi hän Pietariin, täytti kantamuksensa uudelleen ja läksi taas marssimaan mannerta. Talveksi hän koteutui.

Tätä menoa hän jatkoi pieniä loma-aikoja lukuunottamatta viiden vuoden ajan. Nyt oli varoja jo karttunut siksi paljon, että hän saattoi ruveta suunnittelemaan oman talon rakentamista. Kylän yhteisillä tuumilla oli hirret haalittu kokoon ja ennen pitkää kohosi uusi upea rakennus entisen palaneen tilalle.

Onnen tunne täytti Heleenan rinnan.

Kymmenen vuotta jatkui tätä menoa ja Heleena

oli saanut taloutensa hyvään kuntoon. Jokoran ansioista ei ollut kertynyt suurtakaan yhteiseen pesään, sillä minkä huovikkaiden teossa talvisin ansaitsi, kului nälkäpalkka siellä hankkiessa jalkineita ja vaatteita itselleen. Heleenan ansioilla yksin oli uusi talous pantu pystyyn.

Taas ammui neljä lehmää läävässä ja hevoskopukka syödä karskutteli tallissa. Työmies hoiti maatöitä ja tyttäret pitivät jo huolen talousaskareista ja siivoista.

Heleena oli Suomessa kaikkialla tervetullut vieras hilpeän luonteensa, leikkisäin kokkapuheittensa ja kaupattavan tavaran hyvyyden vuoksi. Hänestä pitivät tehtaan naiset Tampereella, palvelijat pikkukaupungeissa, rouvat maaseuduilla ja herrat kaikkialla ympäri maan.

Olivatpa herrat eräässä pikkukaupungissa niinkin suuren huomion kiinnittäneet Heleenaan, että toimeenpanivat hänelle Heleenan päivänä kahvikekkerit kylpylaitoksensa kasinolla, kun Heleena sinä päivänä oli osunut kaupunkiin. Rouvat hoitivat emännyyttä ja hänelle pidettiin leikillinen nimipäiväpuhe.

Ystävyys tätä iloista, nauravaa ja leikinlaskuun ai-

na valmista sukulaisheimon edustajaa kohtaan meni niinkin pitkälle, että hänelle samassa kaupungissa kustannettiin vapaat kylvyt eräänä kesänä kaupungin kylpylaitoksessa, kun hän oli valittanut jäseniensä kankeutta ja luunkolotusta. Ja hän käyttikin hyväkseen kolmen viikon ajan tätä osoitettua hyväntahtoisuutta.

Moniaita vuosia oli Heleena mukanaan kulettanut Suomen matkoillaan vanhinta tyttärtään Veraa. Opettanut oli tälle kaikki kulkukaupan salaisuudet, näyttänyt ostokykyiset eläjät sekä selittänyt ammatin muut tai'at.

Heleenaan oltiin niin totuttu hänen tuttavainsa piirissä, että jos minä kesänä ei Heleenaa vaan alkanut kuulua tavalliseen aikaansa, niin jo udeltiin:

— Mikähän Heleenalle on tullut, kun ei kuulu?

Muutamana kesänä ei Heleena enää ilmestynytkään tuttujensa luo Suomessa, vaan tuli tytär yksin. Kun udeltiin mitä Heleenalle on tapahtunut, selitti Vera:

— Prihan striäppi, veljen laittoi minull'.

Ei oltu sallittu ukko Mossen nähdä tätä ilonpäivää!
Oli kulunut useita vuosia, eikä Heleenaa enää nä-

kynyt Suomessa. Tytär Vera saapui eräänä kesänä tavanomukaiselle matkalleen pitsiään kaupalle. Tiedusteltiin tytöltä:

— Mikäpä Heleenalle on tullut, kun ei enää kauppoilla käy?

— Ei jouetah, oli vastaus.

— Mitäpä niin ahkeraan raataa?

— Aunukseh lavka laitettih da virrukoi paistetah.

Toimielias Heleena oli avannut puodin ja perustannut rinkelileipomon. Älykäs nainen oli lopulta pannut uutta tulta saamattoman Jokoransa suoniin ja löytänyt tälle luonteenmukaisen työmaan. Mies raataa aamusta iltaan, avustaa Heleenaa puodin hoidossa, valvoo virrukun paistoa, matkustaa »Piitteriin» tavaran hankintamatkoilla ja on aivan kuin toinen ihminen, paitsi ettei nytkään halua sekaantua minikäänlaisiin taloustöihin, jotka Heleena saa edelleenkin hoitaa yksin.

— Miksikä Vera vielä käy kulkukaupalla, kun kerta olot kotona ovat muuttuneet näin hyvälle kannalle?

— A, tätä mie omah tsjottah roan, ei ole tähäh die-luu toatol da moamol, vastasi tyttö, nosti kantamuk-

sensa selkään, otti korin käteensä ja läksi samoamaan äitinsä opastamia jälkiä.

Keskinäisellä tyttärellä, Nastjalla, kävi kosiomies, mutta vaikka sulhanen olikin tytön mielitietty, ei antanut Heleena tytön mennä tälle.

— Tunnen minä miehet. Ei taloon oteta muuta kuin maatöihin tottunut uurtaja.

Joutui puhe erään maamyyrän korviin ja kosioihin taloon tuli. Jopa hyväksyi vävykseen Heleena nuorukaisen ja tälle Nastja sai mennä miehelään. Vävyysä hoitoon jätti maatalouden, kun kaupan avasi. Sattui mies pystyvä. Ahertaa aamusta iltaan. Silmä näkee joka paikan, kaikkialle ennättää. Talo on vaurastunut, eikä Nastjalla ole hätäpäivääkään toimeliin miehen turvissa.

Oli rinkelitehtaassa johtajana ja paistajana nuori, rivakka mies, Bräysyjä sukujaan. Tälle laski Heleena nuorimman tyttärensä Olgan vaimoksi ja virummukatehdas jäi heidän käsiinsä. Yli Aunuksen saivat paistamon tuotteet mainetta kaikissa praasniekoissa ja jaarmankoissa. Ylen oli utala mies alallaan. Mieleinen Heleenasta, vielä mieleisempi tyttärestä, sillä mielitietyilleen sai Olga mennä miehelään.

Pahnan pohjimmainen, myöhäisen syksyn puolukka, poika, oli saanut isoisänsä muistoksi nimen Mosse.

— Pojasta tehdään herra, suomalainen herra, sellainen suomalainen herra, jonka tulee valvoa Aunuksen kansan parasta, selitti Heleena tutuilleen.

Itse matkusti pojan kanssa Suomeen, vei tutulle lehtorille pikkukaupunkiin ja sinne jätti Mossen kouluun valmistumaan suunnittelemaansa elämäntehtävään.

Mossesta odotetaan Aunuksen auttajaa, Raja-Karjalan kuulua, Vianaan veljeskansan etujen valvojaa.
